

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 55.

Onsdagen den 10 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 3 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande två till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att biskopen H. von Schéele den 8 maj genom olyckshändelse erhållit en kontusion och ett slitsår i pannan, hvarigenom han för några få dagar är urståndsatt att deltaga i Riksdagens sammanträden, varder härmed intygadt.

Stockholm den 9 maj 1905.

John Berg.

Legitim. läkare.

Att Riksdagsmannen Oskar Berg på grund af sjukdom (gastroenteritis acuta) är urståndsatt att under de närmaste dagarne lämna sin bostad.

Stockholm den 9 maj 1905.

John Sjöqvist.

Med. dokt. Leg. läk.

§ 3.

Efter föredragning af herr *A. Hedins* på kammarens bord hvilande motion, n:o 298, hänvisades motionen till statsutskottet.

Andra Kammarens Prot. 1905. N:o 55.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial n:o 120, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om afsättning af medel till arbetareförsäkringsfonden; och blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 5.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial n:o 121, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens tionde hufvudtitel.

Punkterna 1—4.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Efter föredragning häruppå af bevillningsutskottets memorial n:o 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 1:o) af bevillningsutskottets memorial n:o 19 angående verkställd granskning af tulltaxan, blef den däri föreslagna voteringspropositionen godkänd af kammaren.

§ 7.

Bevillningsutskottets memorial n:o 32, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20 i anledning af väckt motion om nedsättning af postafgiften för trycksaker m. m., föredrogs härefter; och godkändes de i memorialet föreslagna voteringspropositionerna.

§ 8.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 33, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 3:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 21 angående beskattningen af socker.

Den däri föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 9.

Bevillningsutskottets memorial n:o 34, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 22

i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 78 angående ändrad lydelse af § 2 i kungl. förordningen om beskattning af hvitbetssocker-tillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungl. kungörelsen den 12 augusti 1902, föredrogs härupå.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Härefter föredrogs hvaradera för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande af ökad utrymme för högre lärarinneseminariet och den därmed förenade normalskolan för flickor m. m.; och

n:o 117, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln under viss förutsättning gjorda framställning om uteslutande ur riksstaten af det såsom bidrag till gymnastiskt-ortopediska institutet under nämnda hufvudtitel uppförda anslag.

§ 11.

Till afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till understödjande af Sveriges allmänna exportförening.

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export
förening.*

Uti en till Riksdagen den 7 april 1905 aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagdt utdrag af protokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att, under villkor att Sveriges allmänna exportförening fortfarande bedrefve sin verksamhet i hufvudsakligen samma form som hittills samt att Kungl. Maj:t erhöle rätt att utse en revisor med enahanda befogenhet i tillämpliga delar i afseende å föreningen, som enligt lag tillkomme af aktiebolag utsedd revisor i fråga om bolaget, såsom bidrag till föreningens verksamhet under innevarande år å extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 15,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera beloppet.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte, under villkor att Sveriges allmänna exportförening fortfarande bedrefve sin verksamhet i hufvudsakligen samma form som hittills samt att föreningens räkenskaper skulle för granskning öfverlämnas till Riksdagens revisorer, såsom bidrag

Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)

till föreningens verksamhet under innevarande år å extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera beloppet.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herrar *H. P. P. Tamm, E. Fränckel*, friherre *N. A. H. Palmstierna* och *Nylander*, hvilka yrkat, att statsutskottet måtte hemställa, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte, under villkor att Sveriges allmänna exportförening fortfarande bedrefve sin verksamhet i hufvudsakligen samma form som hittills samt att Kungl. Maj:t erhöle rätt att utse en revisor med enahanda befogenhet i tillämpliga delar i afseende å föreningen, som enligt lag tillkomme af aktiebolag utsedd revisor i fråga om bolaget, såsom bidrag till föreningens verksamhet under innevarande år å extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera beloppet; samt

af herr *K. A. Bohnstedt*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte, under villkor att Sveriges allmänna exportförening fortfarande bedrefve sin verksamhet i hufvudsakligen samma form som hittills samt att Kungl. Maj:t erhöle rätt att utse en revisor med enahanda befogenhet i tillämpliga delar i afseende å föreningen, som enligt lag tillkomme af aktiebolag utsedd revisor i fråga om bolaget, såsom bidrag till föreningens verksamhet under innevarande år å extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 15,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera beloppet.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Friherre *Bonde*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Sveriges allmänna exportförening måste naturligtvis vara statsutskottet mycket tacksam för det intresse, som statsutskottet har visat denna förenings verksamhet och för dess beredvillighet att bevilja föreningen fortsatt anslag. Men denna tillfredsställelse är dock icke oblandad, då man finner, att utskottet afprutat på det anslag, som af Kungl. Maj:t blifvit föreslaget, ett så afsevärdt belopp som 5,000 kronor. Man skulle ju kunna vänta sig, att såsom anledning till denna afprutning skulle anföras några beräkningar, utvisande hvarför utskottet funnit det icke vara för föreningens verksamhet behöfligt, men något sådant anføres ej, ehuru det visserligen heter, att den ökning med 4,000 kronor utöfver förut utgående, som dock föreslås, bör vara tillräcklig. Nej, hvad som märkvärdigt nog anføres som hufvudskäl för afprutningen är den anmärkning, som omnämnes såsom af kommerskollegium gjord mot föreningens ledning. Det står:

»Utskottet har funnit det så mycket mera angeläget, att i detta

afseende varsamhet iakttages, som dels utredningen synes gifva vid handen, att föreningens utgifter för vissa ändamål varit afsevärdt höga, dels ock allvarliga erinringar i fråga om ledningen af föreningens verksamhet framställt af kommerskollegium.»

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)*

Det torde därför vara nödvändigt att här på detta rum erinra herrarne om hvari dessa anmärkningar bestått. För alla torde vara väl bekant, hurusom för ett par, tre månader sedan, då kommerskollegium hade att afgifva utlåtande beträffande den ansökan, som till Kungl. Maj:t inkommit från exportföreningen, kommerskollegium därvidlag framhöll, hurusom föreningens verkställande direktör, som också är redaktör för föreningens tidskrift, uti en artikel tillät sig några — som det ansågs — förnärmande uttryck mot kommerskollegii verksamhet. Kommerskollegium hade likväl i den förra delen af sitt yttrande på det mest ampla sätt vitsordat föreningens verksamhet och särskildt den utveckling föreningen tagit under den tid, som den nuvarande verkställande direktören handhaft ledningen af föreningens verksamhet, samt det stora och allmänna intresse, hvarmed föreningen följes af allmänheten. Med vitsordande af detta, tillstyrker kollegium höjning af anslaget, ehuru visserligen med 3,000 kronor mindre än styrelsen begärt, under föregifvande att vissa poster uti staten böra kunna inskränkas. Härom är ju intet att säga, ty det kan ju anses vara en smakfråga om verksamheten uti någon viss riktning må inskränkas eller ej. Att man däremot skall, såsom utskottet nu föreslagit, så godt som strypa föreningens verksamhet, därför att föreningens direktör såsom redaktör — det erkännes villigt — begått ett missgrepp, det är väl ändå att gå väl långt, i synnerhet sedan direktören själf i tidskriften gjort vederbörlig afbön och erkänt att uttrycken varit förhastade och olämpliga, samt dessutom föreningens styrelse förklarar sig ogilla den uppfattning, som af direktören uttalats i denna artikel i tidskriften. Man tycker således, att denna fråga skulle vara bragt ur världen och icke inverka på exportföreningens hela kommande verksamhet. Regeringen har icke heller därvid ansett sig böra fästa något afseende, utan beviljat föreningen af för handen varande medel en del af det anslag, som den förut haft, och ingått till Riksdagen med begäran om det ytterligare anslag, som erfordras just för utgifvande af föreningens tidskrift. Att här redogöra för nödvändigheten af detta förhöjda anslag torde vara öfverflödigt och skulle naturligtvis vara för kammaren tröttande. Jag vill endast framhålla, att föreningens verksamhet under sista åren — hvilket också af kommerskollegium vitsordats — gått betydligt framåt. Jag har här en promemoria, som utvisar bland annat, att beloppet af postportoafgifter under 1:sta kvartalet 1902 uppgick till 234 kronor; under det nu tilländalupna kvartalet af innevarande år har till postporto åtgått icke mindre än 859 kronor. Detta visar tydligt, att föreningens verksamhet under denna tid har så godt som fyrdubblats. Föreningen har stått i förbindelse med affärsmän och industriidkare i alla länder, och dess tidskrift har vunnit allmänt erkännande. Jag hemställer då till kammaren, om det kan vara lämpligt att sätta denna förening på förknappning,

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)*

att nu afkorta ett anslag, som kommerskollegium, i trots af de, som det påstås allvarliga anmärkningar, som blifvit framställda, och regeringen funnit skäl att tillstyrka för föreningen. Jag tror, att en sådan bestraffning för direktörens tanklöshet i ett enda fall är väl hård och orättvis, i synnerhet som den drabbar landets näringar.

Betydelsen af exportföreningen erkännes troligen af en hvar i denna kammare. Vi veta mycket väl, att Andra Kammaren alltid visat sig villig att befordra landets näringar. För ett par år sedan blef ju anslag beviljad till handelsstipendier på grund af enskild motionärs framställning och på grund af denna kammares först fattade beslut, hvilket vid den gemensamma omröstningen afgick med seger, i det att nämligen anslaget höjdes från 20,000 kronor till 30,000 kronor. Då visade Andra Kammaren och Riksdagen, att den ville befrämja särskildt exporten, och jag är öfvertygad om att den åsikten fortfarande gäller inom Andra Kammarren, att allt måste göras för att befordra landets export, ty det är just genom exportens utveckling som landet kan få krafter och styrka till att bära de allt mer och mer ökade bördor som påläggas. Åtskilliga ledamöter af denna kammare hafva, såsom herrarne veta, inkommit med en motion om åstadkommande af ett särskildt departement för handel och näringar. I motionen framhålles, att behovet af detta departement just motiveras därmed, att allt måste göras för att upphjälpa landets handel, industri och näringar, så att landet kan erhålla kraft att bära de allt mera ökade bördor, som påläggas detsamma. Allt hvad som kan göras för att befrämja exporten måste därför också af Riksdagen göras. När det nu finnes en enskild förening, som föresatt sig detta mål och som allmänt erkännes redan ha åstadkommit mycket gagn, då må det väl vara skäl, att denna förening sättes i tillfälle att om möjligt utvidga sin verksamhet. Föreningen vill ju i främsta rummet vara en informationsbyrå, om hvars inrättande såsom statsinstitution förslag framställts; men ovedersgäligt är att en sådan institution verkar bättre, om den icke behöfver inpassas i den tvångströja, som alltid åtföljer statsinstitutioner.

Jag vill icke vara mångordig och här framhålla allt, hvartill pengarne behöfvas; det är beklagligt, att en så viktig fråga som denna skall föreligga i riksdagens sista timma, i synnerhet som det här gäller ett anslag för det löpande året. Det egendomliga förhållande är nämligen rådande, att föreningen ännu icke erhållit något statsanslag för det löpande året, hvaraf dock snart fem månader äro tilländagångna. Föreningen ingick på sedvanligt sätt med en ansökan att erhålla anslag i oktober månad förra året. Handlingarne remitterades till kommerskollegium, men där blefvo de af för mig okänd anledning liggande, och då sedan den af mig förut omtalade olycksdigra tidningsartikeln kom, gaf detta kommerskollegium anledning att ytterligare ligga på saken, tills denna artikel blifvit vederbörligen återtagen och dementerad. Förr ville icke kommerskollegium aflåta utlåtande till regeringen, och därigenom vållades ytterligare uppskof å en eller annan vecka. Nu ändtligen

föreligger frågan till afgörande, om och i hvilken omfattning föreningen skall erhålla anslag under detta år, af hvilket nära hälften redan gått till ända. Föreningen har naturligtvis ställt sin verksamhet lika som förut, den har icke funnit skäl att inskränka densamma för i år, då man haft grundad förhoppning, att regeringen skulle visa sig beredvillig att bevilja anslag. När nu regeringen ansett sig i viss mån böra underställa frågan Riksdagens pröfning, är det väl att hoppas, att Riksdagen, i likhet med regeringen, i likhet med kommerskollegium, trots den gjorda anmärkningen, skall visa sig beakta exportföreningens stora och för landets näringar så viktiga ändamål och icke göra någon afprutning i det belopp, som här föreslås, utan bevilja det af Kungl. Maj:ts föreslagna anslaget, som dock är mindre än hvad föreningens styrelse ansett nödvändigt, för att föreningen skall kunna fortsätta sin verksamhet på samma sätt som hittills. Jag hemställer därför till Andra Kammaren, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, bifalla den reservation, som inom utskottet blifvit afgifven af herr Bohnstedt.

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Centerwall, Moll, Palme, Biesert, Kronlund, Svensson* i Skyllberg, *Wallenberg* och *Ljunggren*.

Vidare anförde

Herr Persson i Tällberg: Då jag skall försöka mig på ett försvar för utskottets hemställan i förevarande punkt, tillåter jag mig nämna, att såväl jag som min kamrat herr Olsson i Fläsbro vid ärendets förberedande behandling inom afdelningen yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skulle också helst hafva sett, att detta blifvit utskottets hemställan, men å andra sidan måste jag erkänna, att goda skäl, åtminstone statsutskottsskäl, föreligga för bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt. Det är ju första gången denna förening, för hvilken vi utan tvifvel samtliga lifligt intressera oss, skulle komma i åtnjutande af medel, som Riksdagen skulle bevilja, och skälen härtill finnas angifna i Kungl. Maj:ts proposition. Men om man närmare granskar dessa skäl, skall man finna, att det egentligen föreligger skäl, åtminstone hvad jag kallat statsutskotts-skäl, för att bevilja ett belopp af endast 6,000 kronor, då, såsom framgår af den kungl. propositionen, endast det belopp af 6,000 kronor, som förut lämnats af konsulskassan, icke vidare kommer att utgå till föreningen. På grund häraf fanns det en del personer i utskottet, som allra helst hade önskat, att utskottet skulle förorda endast detta belopp, hvilket ju kunde anses vara väl motive-radt, men då vi andra åter önskade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, så förenade vi oss om detta medlingsförslag, och jag tror, att kam-marens herrar ledamöter vid en närmare granskning af hvad som blifvit anfördt i denna fråga skola finna, att det finnes många goda skäl för bifall till utskottets förevarande betänkande, och om man också själf skulle önska en annan utgång af saken, så måste man väl dock under alla förhållanden väga skälen för och emot och om

Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)

man då finner, att de, som hysa en annan uppfattning, än man själf har, ha de starkaste skälen för sin uppfattning, måste man väl afstå ifrån den väg, som man eljest skulle hafva velat beträda.

Nu fann den siste ärade talaren något hårdt, att utskottet åberopat de anmärkningar, som kommerskollegium framställt mot föreningens verksamhet. Ja, det lär väl ej vara möjligt för utskottet att helt och hållet ignorera hvad ett ämbetsverk har anmärkt mot föreningens verksamhet, huru välsignelsebringande denna verksamhet i öfrigt än månde hafva varit. Kommerskollegium, som är den myndighet, som bäst bör vara hemma på detta område, säger bland annat med afseende på dessa anmärkningar, att det »syntes kollegium, som mot föreningens nuvarande ledning haft åtskilligt att anmärka, angeläget vara och, så framt föreningen fortfarande blefve med statsunderstöd tillgodosedd, böra kunna förväntas, att från föreningens sida vidtoges sådana åtgärder, att ledningen af föreningens verksamhet på ett fullt tillfredsställande sätt handhades icke blott i afseende å göromålen utan äfven i öfrigt, så att föreningen hos både myndigheter och enskilde kunna påräkna förtroende och auktoritet». En annan anmärkning, som kommerskollegium icke har uttalat, men som icke kunnat undgå utskottets uppmärksamhet, är den, att vi inom utskottet ansågo, att ersättningen för resor i vissa fall varit väl hög. Såsom här finnes anfördt å sid. 12 i betänkandet, där det redogöres för de reseersättningar som utgått och som under år 1904 uppgått till sammanlagdt 1,100 kronor, ha utbetalts för resa till Hamburg och Köpenhamn 500 kronor, till Katrineholm 100 kronor samt till Visby och Marstrand 500 kronor. Vi tyckte, att dessa reseersättningar kanske varit tillräckligt höga. Men oaktadt allt detta har nu utskottet tillstyrkt, att Riksdagen måtte bevilja ett anslag på 10,000 kronor. Och såsom ett särskildt skäl för min enskilda del att tillstyrka detta får jag nämna, att jag anser att en sådan enskild förening är att föredraga framför det sätt, som föreslagits af den så kallade handels- och sjöfartskommittén. Nämnda kommitté föreslog nämligen, att det inom kommerskollegium skulle inrättas en särskild byrå, som skulle hafva ungefär samma uppgift, som exportföreningen nu utöfvar. Men då jag tror, att en enskild förening kan röra sig med något friare former än hvad som är fallet med ett ämbetsverk, har jag ansett, att utskottet borde tillstyrka åtminstone dessa 10,000 kronor.

Och det är därför som jag, herr talman, skall anhålla att få yrka bifall till utskottets förevarande hemställan.

Herr Wallenberg: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har enligt hvad mig synes påpekat ganska viktiga angelägenheter, som äro förknippade med det nu ifrågavarande anslaget. Han har sagt, att den af honom omnämnda metoden att tillgodose landets näringsars intresse skulle vara en god sådan och att föredraga framför den metod, som blifvit rekommenderad af handels- och sjöfartskommittén. Jag tror nog, att den ärade talaren därvid kan hafva ganska rätt, hvilket är ett medgifvande från min sida, därför att

jag själf deltagit i denna kommittés arbeten. Men om jag skulle anfäva skälet, hvarför jag vill gå med på hvad den ärade talaren anför, skulle det vara, förutom, såsom han sade, att en enskild förening kan arbeta under friare former, att i en sådan förenings arbeten kunde deltaga landets förnämsta näringsidkare, hvilka måste antagas hafva bästa möjliga kännedom om landets näringar. Dessa personer, som måste anses vara mest kompetenta att bedöma de åtgärder, som erfordras för näringarnes utveckling och särskildt exporthandeln, hafva i allmänhet icke tid och tillfälle, på grund af uppdrag att vara ledare för betydande industrier, att deltaga i en mera omfattande, mera officiell verksamhet. Men då deras erfarenhet kan komma det allmänna till godo genom att de deltaga i styrelsen för en sådan förening som den ifrågavarande, synes detta påtagligen vara ett godt medel att tillgodose landets exportintressen. I den tidskrift, som hvar 14:de dag utdelas äfven till samtliga kammarens ledamöter, inhämtas på dess första sida, hvilka personer som utgöra styrelse för exportföreningen. Jag tror icke någon skall kunna bestrida, att dessa namn utgöra en god borgen, för att erfarenhet och den största möjliga sakkunskap göra sig gällande vid denna förenings arbeten. Jag tror därför, att det var goda skäl, som den siste ärade talaren anförde, då han angaf, att utskottet hade för sitt sympatiska uttalande beträffande detta anslag låtit sig vägledas af just den tanken, att dessa intressen antagligen tillgodosåges bättre genom en enskild förening än hvad som skulle kunna ske genom en offentlig byrå.

Den ärade talaren uppehöll sig därjämte vid den anmärkning, som blifvit gjord ifrån kungl. kommerskollegium. Jag må säga, att den omständigheten borde i fråga om denna sak icke få spela någon roll. Ty låt vara, att en anmärkning framkommer, hvilken jag tror i detta fall är befogad, icke bör *det* vara anledning för Riksdagens Andra Kammare att företaga en åtgärd, som mindre träffar den, som har felat, men så mycket mer i stället Sveriges näringar. Det är ju att straffa på orätt håll. Det synes också, att detta varit den anmärkande myndighetens uppfattning, ty i trots af den anmärkningen, som kungl. kommerskollegium gjort, har det icke fallit kollegium in att tillstyrka endast det lägre anslaget till exportföreningen, som utskottet velat medgifva, utan just samma anslag som här blifvit af Kungl. Maj:t begärdt. Samma uppfattning har således äfven gjort sig gällande hos Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har ju haft tillfälle att pröfva alla dessa angelägenheter i ett sammanhang och funnit, att icke någon sådan åtgärd som att strypa exportföreningens verksamhet borde företagas. Det är också att erinra, att den anmärkning, som framkommit, rör icke exportföreningens verksamhet, utan en ren förlöpning af dess verkställande direktör.

Den ärade talaren framhöll äfven, att för utskottet hade varit gällande, såsom han sade, »statsutskottsskäl». Därmed menas antagligen, att framställningen eller dess motivering icke varit fullt formenlig, eller att en tillstyrkan icke skulle stå i full analogi med förut fattade beslut. Sådana synpunkter behöfva icke gifvet om-

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)*

Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)

fattas af Andra Kammaren. Andra Kammaren har vid så många tillfällen visat sig varmt behjärta landets näringar, att jag tror, att för Andra Kammaren ett sådant rent formellt skäl icke skall få göra sig gällande, utan att man mer må se till sakens verkliga innebörd, hvilken är att låta utvecklingsarbetet för landets näringar ostördt få fortgå och icke minska intresset hos föreningens styrelse och hos de män, som lägga sig vinn om att med erfarenhet och sakkunskap bidra till det allmännas bästa. Det är icke osannolikt, att, om dessa framstående personer skulle finna, att exportföreningen hade råkat i onåd, de också ansågo det vara öfverflödigt att vidare offra tid och arbete. Skulle detta bli följden, synes mig, att Andra Kammaren genom ett beslut i likhet med utskottets förslag hade gjort en gärning, som den alldeles icke har åsyftat.

Jag hemställer därför, att Andra Kammaren benäget ville taga denna omständighet i betraktande och visa sitt intresse för utvecklingen af Sveriges näringar, såsom så många gånger förut skett, och jag hemställer därför, herr talman, om afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herr Räf.

Herr Ljunggren: Herr talman, mina herrar! Då jag nyss instämde i herr friherre Bondes yrkande, kan jag fatta mig tämligen kort, då jag med några ord ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på några omständigheter, som kunna vara till gagn att iakttaga vid denna frågas behandling. Man hör så ofta nämnas ute i landet, att ifrån regeringen och ifrån statsmyndigheternas sida icke visats tillräcklig uppmärksamhet emot våra näringars utveckling. Då nu emellertid såväl kommerskollegium som Kungl. Maj:t behagat skänka sitt intresse för den verksamhet, som Sveriges allmänna exportförening sedan länge har utöfvat, och då ett bifall till statsutskottets reducerade anslag skulle uppfattas såsom en anmärkning mot dess för landets näringar gagneliga verksamhet, tillåter jag mig att änyo yrka bifall till det utaf herr friherre Bonde framställda förslaget.

Jag gör det också därför, att en reduktion i Kungl. Maj:ts förslag om anslag skulle uti landet uppfattas, som om Riksdagens Andra Kammare icke hade öppen blick för näringarnas behof. Men icke allenast detta är ett skäl för att bifalla det högre anslaget å 15,000 kronor, utan äfven det förhållandet, att Sveriges allmänna exportförening har en betydelsefull förbindelse med utlandets föreningar, myndigheter och stundom äfven dess regeringar.

Herr talman, jag tillåter mig därför änyo hemställa om bifall till det af friherre Bonde framställda yrkandet.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Jag är herr Persson i Tällberg synnerligen tacksam för det sympatiska uttalande, han hade om exportföreningen och dess verksamhet, och i synnerhet därför, att han framhöll, hurusom tungt vägande skäl tala för beviljande af det högre anslaget. Ty att han hade vissa »statsutskotts-

skäl» att taga hänsyn till hoppas jag icke skall betyda något i Andra Kammaren. I statsutskottet kunna ju dylika skäl hafva sin betydelse, men dem bör man väl afskudda sig, då man kommer utanför statsutskottets område. Hvad han menade med dylika »statsutskottsskäl» är kanske icke så lätt för den oinvigde att förstå. Men i allmänhet är det väl, att statsutskottet fordrar klara och tydliga papper på allting och icke tycker sig hafva det här. Och för öfrigt är väl det första af alla »statsutskottsskäl» sparsamhet, att söka få budgeten att gå ihop. Men att då spara in 5,000 kronor på ett riksviktigt anslag, som har betydelse för hela landets näringar, är väl icke rätta sättet. Då finnes det väl många andra och lämpligare punkter, därpå utskottet kan spara in 5,000 kronor, ifall det behöfs för att få budgeten att gå ihop.

Men jag begärde icke ordet uteslutande för att betyga min tacksamhet till herr Daniel Persson, utan det skedde äfven på grund af det yrkande jag nyss framställde, nämligen om bifall till herr Bohnstedts vid utskottets utlåtande fogade reservation. Det är kanske därför nödvändigt att göra herrarne uppmärksamma på att den skiljer sig från utskottets kläm icke allenast i afseende å beloppet, utan äfven med afseende på en andra punkt, och om denna andra punkt har kanske Andra Kammaren en annan åsikt än herr Bohnstedt. Och i så fall vill jag gärna böja mig för Andra Kammaren. Det är nämligen i fråga om revisionen. Kungl. Maj:t har, som vi veta, föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en särskild revisor att jämte föreningens revisorer granska dess räkenskaper och förvaltning. Statsutskottet har, förmodligen därför att det tänkt sig möjligheten att därigenom skulle uppstå något slags ny tjänsteman, som möjligen skulle kunna urarta till kontrollör af föreningens verksamhet, funnit lämpligt att vidtaga den utvägen att låta räkenskaperna öfverlämnas till granskning åt Riksdagens revisorer. Kanske statsutskottet därvidlag handlat välvist. Det är en ganska ny åtgärd, som här vidtagits, att en enskild förenings räkenskaper på detta sätt inlämnas direkt till statsrevisionen och sålunda icke få undergå den siffergranskning, som andra statens räkenskaper undergå i kammarrätten. Men kanske det kan vara välbetänkt och lämpligt, att Riksdagen, då den lämnar anslag till detta ändamål, också genom sina revisorer får tillfälle att följa med verksamheten. Och då har jag visserligen icke någonting emot en sådan åtgärd, ty för mig som medlem i styrelsen kan intet mål vara högre, än att räkenskaperna och förvaltningen blifva underkastade en så sträng och genomgripande och noggrann granskning som möjligt.

Såvida ingen annan upptager mitt förra yrkande i kammaren, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, att i stället för det af utskottet föreslagna beloppet det af Kungl. Maj:t föreslagna beloppet å 15,000 kronor insättes.

Med friherre Bonde förenade sig herrar *Dahn*, *Ljunggren* och *Wallenberg*.

Om anslag till Sveriges allmänna exportförening.
(Forts.)

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)*

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Med anledning af hvad här blifvit yttradt om revision af exportföreningens räkenskaper och förvaltning vill jag nämna, att under diskussionen i Första Kammaren lämnades den upplysningen af en utskottsledamot, att skälet, hvarför utskottet hade velat öfverlämna revisionen åt statsrevisorerna, varit det, att man där befarade, att en af Kungl. Maj:t utsedd revisor icke skulle blifva annat än en siffergranskare och revisionen följaktligen icke blifva så effektiv i detta fall, som om den verkställdes af statsrevisorerna. Med anledning däraf ber jag få påpeka, att enligt den kungl. propositionen skulle den revisor, som Kungl. Maj:t skulle utse, få samma befogenhet i tillämpliga delar i afseende å föreningen, som enligt lag tillkommer af aktiebolag utsedd revisor i fråga om bolag. Och den befogenhet, som tillkommer aktiebolags revisor, sträcker sig vida utöfver siffergranskningen. Han har befogenhet att följa med så att säga hela bolagets verksamhet och äger att, om granskningen därtill föranleder, göra anmälan hos vederbörande. I detta fall skulle revisorn få rättighet att göra anmälan hos Kungl. Maj:t, och jag tror, att en af Kungl. Maj:t utsedd revisor skulle verkställa en mera effektiv revision än hvad statsrevisorerna skulle kunna göra. Men å andra sidan uppväges detta af den respekt, som alla vederbörande ha för herrar statsrevisorer, och det kan hända, att detta skulle vara tillräckligt för att hindra, att man inom exportföreningen företoge sig något, som man vore rädd för att det skulle komma i dagen. Summan af saken är, att jag tror det är likgiltigt, om man öfverlämnar revisionen åt den ene eller den andre. För min del tycker jag det gör detsamma, om revisionen sker på ena eller andra sättet, så att, om Riksdagen beslutar, att den sker genom statsrevisorerna, så går detta nog lika bra som på det andra sättet.

Hvad beträffar anslagsfrågan — jag har varit inne i medkammaren, så att jag vet icke hvad som förekommit här, men jag antager att alla nödiga upplysningar här blifvit lämnade — så behöfver jag icke säga mycket därom. Jag skall inskränka mig till att påpeka, att i fall exportföreningen icke blir satt i tillfälle att fortsätta med sin verksamhet i minst samma utsträckning som nu, därigenom att anslagen blifva för små, så kan det hända, att den skulle komma att helt och hållet upphöra med sin verksamhet. Men då komma vi i det läge, att vi måste skaffa oss något annat i stället, någon statsinstitution, och det skulle väl blifva antingen någon afdelning af kommerskollegium eller något själfständigt ämbetsverk. Ty, mina herrar, handel, sjöfart och industri kunna icke undvara de tjänster, som exportföreningen gör. Exportföreningen är att betrakta som en kommersiell upplysningsbyrå. Sådana kommersiella upplysningar, som den lämnar, äro en nödvändighet, och få vi dem icke af exportföreningen, så måste vi skaffa dem på annat håll, som säkerligen blefve vida dyrare, än om staten genom detta anslag understödjer exportföreningen. Vidare kunna vi icke undvara de publikationer rörande konsulernas och handelsstipendiaternas berättelser, som exportföreningen nu ombesörjer. Skulle exportföreningen

upphöra med sin verksamhet, så måste staten öfvertaga dessa publikationer, och detta skulle medföra vida större kostnader.

Jag tror sålunda det är klokt, om vi betrygga exportföreningens bestånd genom att bevilja den det af Kungl. Maj:t begärda anslaget.

*Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag tror, att vi äro tämligen eniga därom, att exportföreningens verksamhet är till gagn och att vi alla önska framgång åt denna förenings verksamhet.

Herr Wallenberg har rätt fattat mina skäl, som jag betecknade som statsutskottsskäl. Däremot har friherre Bonde haft en något afvikande mening i detta afseende. Statsutskottsskäl göra sig nog gällande och böra göra sig gällande äfven då en fråga kommer före i kamrarna. Jag vill icke hålla just så strängt på, att i detta afseende jag skulle sett frågan ur den rättaste synpunkten, men jag vill försvara statsutskottet i detta fall. Ty om herrarne noga granskat, hvartill denna förening använt alla dessa medel, så skola Ni förgäfvos söka efter en fullständig utredning härom. Det är endast detta, jag velat framhålla. Vi finna t. ex. icke utredt, hvilka arfvoden, som tillkommit vederbörande styrelseledamöter, ej heller hvilka ersättningar, som i öfrigt blifvit lämnade i detta fall. Men hvad det finnes fullständig utredning om, det är att de 6,000 kronor, som föreningen fått af konsulskassan, kan den icke vidare få. Detta framgår tydligt af Kungl. Maj:ts proposition.

Jag har begärt ordet närmast med anledning af frågan om revisionen. Jag får erkänna, att det var på mitt yrkande, som det kom in i utskottets betänkande, att föreningens verksamhet skulle underkastas statsrevisorernas granskning, och jag kan knappast föreställa mig, att denna kammare skulle vara mot att en sådan granskning skulle verkställas af dess eget organ, som ju statsrevisionen i alla fall är. Mitt yrkande gick visserligen ut på att föreningens räkenskaper borde öfverlämnas åt kammarrätten för att komma under statsrevisorernas granskning. Men det fanns de, som ansågo, att det kanske icke skulle vara så lämpligt att öfverlämna en enskild förenings räkenskaper till kammarrätten, och därför stannade vi vid att föreningens räkenskaper skulle granskas direkt af statsrevisorerna. Jag tror också, att denna kammare däri skall finna ytterligare skäl för att bifalla utskottets hemställan.

Herr Biesèrt: Herr talman, mina herrar! Då jag nyss instämde med herr friherre Bonde i hans första yrkande, men han sedermera har ändrat detta, skall jag nu till en början be att få instämma i det af friherre Bonde sist gjorda yrkandet.

Dessutom skall jag be att få tillägga några ord. Jag ber då först att få fästa kammarens uppmärksamhet på hvad följen skulle blifva, om det lägre anslaget beviljades i stället för det högre. Ja, føljen blefve naturligtvis ingen annan än den, då det är fråga om en sådan förening som exportföreningen, att dess verksamhet måste inskränkas på sådant sätt, att föreningen icke skulle kunna fullfölja den plan för sitt arbete, som den uppgjort för innevarande år. Det

Om anslag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(Forts.)

måste naturligtvis för föreningens styrelse vara mycket tråkigt att, när man föresatt sig en viss sak, icke kunna genomföra den på grund af bristande medel. Det är icke så lätt för exportföreningen att begränsa sin verksamhet och sin hushållning, detta på grund af den starka utvecklingen af handel och industri öfver hela världen. Föreningens styrelse anser, att om föreningen skall kunna göra någon verklig nytta, så måste dess verksamhet hafva en viss utsträckning. Föreningen skulle åstadkomma en mycket liten, ja, man torde nästan kunna säga, ingen nytta, ifall föreningens verksamhet blefve inskränkt alltför mycket. För min del tror jag icke, att föreningens styrelse begärt för mycket, då den begärt det anslag, som nu är ifrågasatt, och jag tror detta så mycket mindre, som kungl. kommerskollegium icke däremot haft någonting väsentligt att anmärka.

Jag vill vördsamt bedja Andra Kammaren att icke stäcka exportföreningens verksamhet, utan att tvärtom söka göra den så lätt som möjligt genom att bifalla det yrkande, som framställts af friherre Bonde.

Häruti instämde herrar *Bromée* i Billsta och *Hammarström*.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till det af friherre Bonde under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 118 bifaller det af friherre Bonde under öfverläggningen framställda yrkandet röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 116 ja mot 93 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 12.

Ang. beredande af fast anställning åt skrifbiträden vid statens ämbetsverk.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 119, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af fast anställning åt personer, som hos statens ämbetsverk äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrifgöromål o. d.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, n:o 164, hade herr *C. A. Lindhagen* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i hvad mån hos statens ämbetsverk och myndigheter personer vore på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrifgöromål och dylika sysslor utan att äga någon fast anställning, äfvensom i anledning af denna utredning föreslå Riksdagen erforderliga åtgärder i ändamål att jämväl dessa biträden måtte i likhet med öfriga ämbets- och tjänstemän samt vaktbetjante erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension.

Samme motionär hade i en sedermera inom Andra Kammaren väckt, jämväl till statsutskottet hänvisad motion, n:o 279, meddelat åtskillig utredning i ärendet.

Utskottet hemställde, att herr Lindhagens ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade emellertid afgifvits reservation af heren *von Friesen*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att ifrågavarande motion måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter på begäran ordet lämnades till

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Jag skall taga mig friheten att yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Såsom herrarne hafva sig bekant, finnes det uti statens ämbetsverk vanligen två olika slag af extra ordinarier. Det ena slaget, som är det allra talrikaste, består af sådana extra tjänstemän, som hafva utsikt att vinna befordran. Och om dem gäller icke ifrågavarande motion. Men dessutom finnes det ett färre antal extra biträden, som icke hafva dylik utsikt, men fullgöra en ordinarie befattnings göromål, och det är de s. k. skrifbiträdena, som vanligen utgöras af kvinnliga biträden. Vid alla löneregleringar och omorganisationer af ämbetsverk, som hittills ägt rum, har man alltid åsidosatt dessa. Man har icke fäst någon uppmärksamhet därvid, att äfven deras arbete utgör en nödvändig länk i ämbetsverkens funktioner. Det är på deras ställning, som jag tillåtit mig att i min motion fästa uppmärksamheten.

Det finnes två olika slag af dessa skrifbiträden. Det ena är sådana, hvilka uppbära sitt arfvode direkt från ämbetsverkens stat. Ämbetsverken själfva betala af expensmedlen den aflöning, som utgår till dessa biträden för skrifgöromål och andra arbeten. Men utom denna kategori finnes det äfven en annan, som förtjänar att medräknas, nämligen den, som aflönas genom s. k. renskrifningspengar, hvilka vissa ämbetsmän äro tillerkända för att därmed aflöna skrifbiträden. Det kan naturligtvis beträffande dessa senare skrifbiträden, såvidt de hafva skyldighet att uppehålla sig på ämbetsrummen, icke göras gällande den uppfattning, att staten genom den omständigheten, att staten låter betalningen utgå indirekt genom vissa tjänstemän, är alldeles fritagen att sörja för dessa skrifbiträden.

Ang. beredande af fast anställning åt skrifbiträden vid statens ämbetsverk.
(Forts.)

Ang. beredande af fast anställning åt skrifbiträden vid statens ämbetsverk.
(Forts.)

Ty uti den betalning, som de få — i de s. k. skrifpengarne — ingår icke ersättning för kollationering eller för den tid, som dessa biträden måste vistas uppe på tjänsterummet för att afvakta arbete, ofta utan att få något att göra. Man har icke heller beräknat, att dessa tjänstemän, som erhållit skrifpengar, skulle däraf bereda sina skrifbiträden semester eller pension. Äfven i dessa fall måste det anses skäligt och billigt, att staten ägnar någon uppmärksamhet åt dessa skrifbiträdens ställning, helst som det, förr eller senare, måste gå så, att skrifpengarne afskaffas och biträdena få sin aflöning direkt från statskassan.

Ett exempel på det sista slaget af skrifbiträden finnes i hofrätten. Som jag länge tjänstgjort där, känner jag mycket väl till dem. Där äro anställda 6 à 7 kvinnliga skrifbiträden, som varit där en mycket lång tid. Tre af dem hafva tjänstgjort öfver 20 år. De förtjäna årligen på sitt skrifarbete mellan 400 och 700 kronor. Någon gång kan deras förtjänst springa upp till omkring 800 kronor. De aflönas helt och hållet genom de skrifpengar, som vissa tjänstemän åtnjuta, men de äro anställda af hofrätten eller rättare sagdt af hofrättens advokatfiskal. De hafva skyldighet att vistas på tjänsterummet 4 à 5 timmar hvarje förmiddag. Deras ställning är emellertid ytterst eländig. Det är t. ex. icke ordnad så, att de äro indelade jämnt på de olika divisionerna, så att de få jämnt skrifarbete, utan de hafva olika kunder bland tjänstemännen. Därigenom kan det komma att inträffa, att om en tjänsteman affider eller befordras, så minskas inkomsterna för det biträdet, som haft denna tjänsteman till kund. Detta gör, att deras inkomster växla mycket, från det ena året till det andra. På detta skrifarbete kunna de nu, som sagdt, förtjäna 400 à 700 kronor om året, och detta med en arbetstid af i medeltal 10 à 12 timmar om dagen. Dessa kvinnliga skrifbiträden hafva för en tid sedan försökt hos hofrättens president att få någon förbättring i sin ställning, därvid de, bland annat, påpekat, att det icke kunde vara mer än rätt och billigt, att de af statsmedel finge någon liten ersättning för den tid, som de voro tvungna att vistas uppe i hofrätten. De hafva emellertid fått det besked. att ingenting kunde åtgöras. Detta är bara ett exempel.

En särskild anledning, som föreligger att fästa uppmärksamheten på denna fråga, är också den omständigheten, att det arbetar en särskild kungl. kommitté, som har till uppgift att afgifva utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden samt därvid tillika taga under öfvervägande, huruvida genom förenkling i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster. Denna kommitté har redan afgifvit förslag rörande tre ämbetsverk, men ingenting finnes omnämndt om skrifbiträdena i dessa verk i kommitténs lönestat. Det kunde synas, som om kommittén haft så mycket större anledning att inlåta sig på denna sak, som kommittén själf har uttalat den principen, att det är oriktigt, att examinerade tjänstemän belastas med renskrifningsgöromål, hvilka i stället böra öfverflyttas på oexaminerade extra tjänstemän. Man borde väl taga i öfvervägande, då man anser, att det

skall finnas en klass tjänstemän, som uteslutande syssla med renskrifning och mera mekaniska göromål, — man borde väl då tillse, att dessa liksom öfriga tjänstemän och vaktbetjänte få en ordinarie anställning. Nu kan emellertid sägas, att kommittén icke haft anledning att ingå på denna sak, då kommitténs uppgift endast varit att föreslå förenklingar i förvaltningen, men icke nya tjänster; och det är ju möjligt, att man kan resonera så.

Jag har själf suttit i en liknande, ehuru mycket anspråkslös kommitté, och det är anledningen till denna motion. Frågan gällde uppgörande af förslag till ny instruktion i förmyndarekammaren i Stockholm samt arbetsordning för nämnda verk och rådstufverättens första afdelning jämte nya lönestater för tjänstemän och vaktbetjänte. Där finnas sedan gammalt tre enskildt anställda renskrifverskor; och vi hafva alla ansett, att det föll af sig själf, att dessa tre renskrifverskor, i likhet med öfriga tjänstemän, skulle ställas på ordinarie stat, och det hafva vi därför föreslagit.

I motionen har nu endast föreslagits en utredning om dessa förhållanden, såvidt angår statens verk, och det kan väl icke anses för mycket begär, att man åtminstone får en utredning hvilka olika slag af sådana biträden som finnas, och huru de hafva det ställt, ty deras ställning är mycket behjärtansvärd och de klaga öfver huru illa de hafva det. Statsutskottet har nu i sin motivering i själfva verket förordat motionen, såvidt jag kan finna, fast det i klämman kommer till ett motsatt resultat. Utskottet säger till en början: »Utskottet vill icke bestrida, att i vissa fall extra ordinare befattningar i statens tjänst kunna böra förändras till ordinarie och att på grund af särskilda förhållanden åt kvinnor, som under lång tid och på stadigvarande sätt för statens räkning arbetat i sådana anställningar, hvarom i motionerna förmåles, bör — i likhet med hvad Riksdagen under innevarande år i ett fall medgifvit — beredas något understöd, när de på grund af sjukdom eller ålder icke längre kunna fortsätta sitt arbete.»

Men då borde väl statsutskottet anse, att en undersökning bör anställas, i hvad mån och på hvad sätt detta bör ske.

Sedan kommer hufvudskälet för ett afstyrkande, nämligen »de synnerligt vidtgående konsekvenser, som tillämpningen af de af motionären uttalade tankarna skulle medföra». Jag finner dock ett ytterligare erkännande i detta utskottets uttalande därutinnan, att det talar om motionärens »tankar» och således icke hugskott eller dylikt. En tanke bör man väl undersöka och, om den är riktig, bör man väl icke draga sig för de »vidtgående konsekvenserna». Men, mina herrar, det är icke ens några vidtgående konsekvenser. Ty ifrågavarande biträden utgöra en försvinnande liten procent mot alla de öfriga tjänstemän, som äro anställda i verken och uppförda på ordinarie stat, så att i det afseendet behöfver man icke hysa någon alltför stor fruktan.

Till sist är tillagdt ett skäl, som jag icke kan förklara annat än därigenom, att på grund af den oerhörda brådska, hvarmed riks-

Ang. beredande af fast anställning åt skrifbiträden vid statens ämbetsverk.
(Forts.)

dagsarbetet bedrifves, utskottet icke haft tillfälle att läsa igenom motionens innehåll. Utskottet säger, att biträdenas ställning, såväl de manligas som de kvinnligas, i ett sammanhang och icke blott de kvinnligas bör tagas under öfvervägande. Men nu är det så, att motionären i motionens motiver uttryckligen framhållit, att hvad som sagts om kvinnliga skrifbiträden gäller lika fullt om manliga, där sådana ännu begagnas. Och i motionens slutliga hemställan talas därför också afsiktligt om »personer» och ej blott om kvinnliga biträden.

För min del vill jag i denna fråga, ehuru det är blott en reservant, besvara kammaren med en votering. Jag tror, att, om uppmärksamheten sålunda blir fäst på denna fråga, det skall hafva det goda med sig, att, utom att den faller framåt, äfven i ämbetsverken mera intresse omedelbart ägnas åt hvad från deras sida kan redan nu göras för dessa vanlottade statstjänare.

Innan jag slutar, kan jag icke underlåta att göra ytterligare en erinran. Detta statsutskottets utlåtande synes mig vara ett af de många bevisen för att kvinnans politiska rösträtt är ganska mycket af behofvet påkallad och en verklig aktualitet. Det ligger i öppen dag, att hade kvinnan politisk rösträtt, skulle det icke uppkommit något så ensidigt, som att i verken i allmänhet alla manliga befattningar från den högsta till den lägsta sättas på ordinarie stat, men kvinnorna icke tagas i betraktande. Detta är en så uppenbar orättvisa, att jag är färdig att tro, att det ligger åtskillig sanning i den sats, som jag sett i en nyligen utgifven skrift, i i hvilken författarinnan, så ofta hon nämmer ordet »samhället», alltid tillägger »d. v. s. männen».

Jag vet såväl, att män i allmänhet t. o. m. blifva upprörda, när kvinnliga tjänstemän komma upp till så hög lön som 2,000 kr. De anse, att kvinnan bör hållas nere på existensminimum; och det har icke ingått i det allmänna föreställningssättet, att de också skola hafva semester, pension och dylika förmåner. Men det finnes dock en förhoppning, som jag grundar på ett uttalande under rösträttsdebatten af herr Carl Persson i Stallerhult. Han frågade, om icke hvarje riksdagsman i kammaren representerar icke blott sina kommittenter utan hela folket, och han sade, att han var öfvertygad om, att hvar och en af oss gör hvad han kan för att efter bästa förmåga se till och bevaka alla intressen i samhället och således äfven deras, som icke äro här representerade. Jag tror i anslutning härtill, att man gör klokt och rättvist i att i någon mån ägna uppmärksamhet åt dessa kvinnliga biträdens ställning, hvilka icke äro representerade här i kammaren. Den vackra tanke, som såsom nyss nämnts uttalades under rösträttsdebatten, har emellertid icke enligt mitt förmenande kommit till uttryck i utskottets betänkande, men finnes däremot i den vid betänkandet fogade reservationen. Och därför yrkar jag bifall till herr von Friesens reservation.

I detta anförande instämde herrar *Branting, Nyström, Palme, Höjer, Beckman, Moll, Wallis, Wawrinsky* i Stockholm, *Olsson* i

Stockholm, *Berg* i Stockholm, friherre *De Geer*, *Lindgren* i Örebro, *Hörnsten*, *Lundgren* och *Sterner*.

Vidare anförde

Herr von Krusenstjerna: Äfven inom generalpoststyrelsen finnes en del göromål, hvilka, om verket skall kunna fullgöra sina funktioner, nödvändigt måste uppehållas, men å andra sidan äro sådana, att det skulle vara en misshushållning i alla hänseenden, om till dem endast skulle användas examinerade tjänstemän. Vår sträfvan har därför varit att i afseende på dessa göromål utbyta de examinerade tjänstemännen mot sådana skrifbiträden, hvarom herr Lindhagens motion handlar, och mest mot kvinnliga sådana. Och min erfarenhet är den, att jag kan i allo vitsorda det omdöme om dessa biträden, som herr Lindhagen uttalat, liksom jag lika med honom anser att billigheten bjuder, att äfven dessa skrifbiträden, när ålder eller sjukdom bryter deras krafter, icke lämnas af staten utan hjälp. Motionärens framställning innebär således en framtidsstanke, som synes mig väl värd att taga vara på, åtminstone måtte den väl vara så mycket värd, att den förtjänar en utredning. På dessa skäl yrkar jag bifall till herr von Friesens reservation.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mina herrar! Motionären har här ådagalagt en ifver att förbättra skrifbiträdenas ställning så mycket som möjligt. En annan uppfattning har jag. Jag tror icke, att vi komma att sakna skrifbiträden i Stockholm. Här finnes så mycket folk, som söker anställning som skrifbiträden, och aflöningen är så tillräckligt tilltagen, att de äro synnerligt tacksamma att få sådana platser, som kvinnor kunna erhålla. Motionären har anført, att särskildt i hofrätten finnes kvinnor, som äro ålagda att sitta kvar på platsen för att förtjäna erforderliga belopp genom skrifning. Det är en sanning, men de tjänstemän, som måste hafva detta skrifarbete åt sig utfördt, hafva så mycken ersättning, att de skulle kunna lämna sådan betalning, som behöfves, för att biträdena ständigt må vara på sin plats.

Om nu Riksdagen för sin del besluter, att alla sådana skrifbiträden, som hafva stadigvarande befattningar, skola sättas på ordinarie stat, få de därigenom äfven pension och därmed följande förmåner. Men andra, som möjligen hafva samma rätt att få ordinarie plats, kunde icke få skifta arbete med dem, därför att dessa, som kommit på ordinarie stat, naturligtvis kunde på vissa tider få mindre arbete, men då måste sitta där i alla fall.

Emellertid, huru saken än ställer sig, tycker man kanske, att det icke skall vara ur vägen, att en utredning sker. För min del anser jag, att utredning icke bör förekomma, förän man saknar sådana skrifbiträden, så att ämbetsverken nödgas gå in till Kungl. Maj:t för att få saken ordnad i den riktning, som framställts af motionären.

Jag får för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Theodor Nordström: På grund af min långvariga tjänstgöring inom statens ämbetsverk, där sådana biträden förekomma,

Angående
beredande af
fast anställ-
ning åt skrif-
biträden vid
statens äm-
betsverk.
(Forts.)

Angående
beredande af
fast anställ-
ning åt skrif-
biträden vid
statens äm-
betsverk.
(Forts.)

som de, om hvilka herr Lindhagen nyss talat, har jag kunnat bilda mig en uppfattning, som är fullkomligt öfverensstämmande med den, som herrar Lindhagen och von Krusenstjerna uttalat. Dessa skrifbiträdens ställning är verkligen ganska dålig och de behöfva mycket väl omhändertagas af staten. Låt vara, att inom t. ex. järnvägsstyrelsen de kvinnliga skrifbiträdenas ställning icke är så dålig som den, herr Lindhagen anförde beträffande Svea hofrätt, så anser jag dock, att det föreligger fullgoda skäl att vidtaga en sådan åtgärd, som herr Lindhagen i sin motion åsyftat. Jag anhåller därför, herr talman, att få instämma med herr von Krusenstjerna.

Herr Hammarlund: Den talare, som nyss försvarade utskottets hemställan om afslag å ifrågavarande motion, framhöll att, om dessa platser gjordes ordinarie, det lätt skulle kunna inträffa, att innehafvarne af dessa platser viss tid af året icke skulle hafva fullt att göra. Jag ber dock att få erinra därom, att det endast gäller att anställa en utredning, och det är väl alldeles klart att, om denna utredning skulle gifva vid handen, att vissa platser böra uppföras å ordinarie stat, man då icke upprättar flera dylika platser än att innehafvarne få full sysselsättning. Detta är ju en af de saker, som skola ingå i den blifvande utredningen.

Han sade vidare, att en utredning kan nog blifva behöflig, men icke nu, utan först om det i en framtid skulle visa sig, att dessa befattningar icke kunna upprätthållas på det nuvarande sättet, utan myndigheterna måste hos Kungl. Maj:t begära särskilda åtgärders vidtagande. För min del anser jag, att det är staten ovärdigt att på ett sådant sätt ockra på den låga betalningen för kvinnligt arbete.

Den nu gjorda framställningen synes mig synnerligen behjärtansvärd, och då det nu endast är fråga om en utredning och icke att fatta något definitivt beslut om upprättande af vissa ordinarie platser, tillåter jag mig att yrka bifall till den vid betänkandet fogade, af herr von Friesen afgifna reservation.

Med herr Hammarlund förenade sig herrar *Kronlund* och *Johansson* i Jönköping.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet i denna fråga icke för att framställa något yrkande, utan med anledning däraf, att motionären såväl i motionen som också här i dag under debatten berört löneregleringskommitténs ställning till denna fråga, och jag, såsom det torde vara för många af herrarne bekant, är ledamot af denna kommitté.

Motionären har i sin motion riktigt anført, att denna kommitté har till uppgift att afgifva utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden samt därvid tillika taga under öfvervägande, huruvida genom förenkling i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna kunde undvaras.

Alltså har kommittén, såsom motionären också riktigt fram-

hållit, icke haft någon direkt anledning att inlåta sig på denna fråga. Det är ju uppenbart, att ett realiserande af de af motionären uppställda önskemålen hvarken kan leda till förenkling i förvaltningen, ej heller till indragning af tjänster. Kommittén har därför icke ansett sig hafva att inlåta sig på frågan. Emellertid har kommittén likväl kommit att i viss mån beröra det arbete, som af ifrågasvarande biträden utföres, nämligen i sammanhang med sitt resonemang, huru man skall utröna *behovvet* af tjänstemän inom de särskilda ämbetsverken.

I detta afseende yttrar kommittén: »Vid beräkning af behovvet utaf tjänstemän synes emellertid ej böra afses, att rent mekaniska arbeten, såsom renskrifning och dylikt, »hvilka icke äro ägnade att framkalla ämbetsmannaduglighet och den för vidare befordran nödiga skicklighet», skola verkställas af examinerade tjänstemän. Detta är en misshushållning, som i öfverensstämmelse med tillförne rådande uppfattning, att det för den unge tjänstemannen skulle vara uppfostrande att under den tidigare delen af sin tjänstemannatid sysselsättas med renskrifning och dylikt, på ett eller annat håll ännu torde äga rum, men som bör undvikas.» Det är således väsentligen samma uppfattning, som herr von Krusenstjerna nyss tillkännagaf.

Detta yttrar kommittén i sina allmänna grundsatser med afseende å löneregleringsarbetet, och kommittén har sedermera utfört det samma i sina speciella förslag rörande de olika ämbetsverken. Speciellt har kommittén kommit in på denna fråga i sammanhang med utredningen rörande omorganisationen af kammarrättens revision. Förhållandet är nämligen, att revisorerna i detta ämbetsverk utföra en del granskningsarbete, som är helt och hållet mekaniskt, äfvensom en hel del renskrifningsarbete. De hafva sålunda i sistnämnda afseende t. ex. att renskrifva de godkända anmärkningarna samt att i en anteckningsbok, som finnes på hvarje revisionskontor, helt eller delvis afskrifva en del kungl. bref, hvarjämte det åligger dem att fullgöra en del andra renskrifningsarbeten.

Härom yttrar kommittén, att inom kammarrättens revisionsafdelning skulle åt kvinnliga eller andra biträden utan akademisk bildning kunna öfverlämnas att besörja såväl rent siffergranskningsarbete som ock efterseendet, huruvida verifikationer medfölja till vederbörande poster och till själfva beloppen öfverensstämma med dessa. Och vidare har kommittén hemställt, att renskrifning och därmed jämförliga göromål icke må utföras af de å revisionsafdelningen anställda examinerade tjänstemännen, utan genom extra, oexaminerade biträden.

Det är ju uppenbarligen alldeles riktiga grundsatser, som kommittén i detta afseende uttalat, och hvilka böra ur förenklings- och sparsamhetssynpunkt komma till genomförande, men kommittén har därmed icke uttalat sig om de villkor, på hvilka dessa biträden skulle vara anställda. Den har icke haft någon anledning att inlåta sig på en utredning af denna enligt min mening ganska *vidlyftiga* fråga; den har endast uttalat sin mening, att detta arbete bör utföras af andra än de examinerade tjänstemännen. Men huru dessa biträden

Angående beredande af fast anställning åt skrifbiträden vid statens ämbetsverk.
(Forts.)

Angående
beredande af
fast anställ-
ning ut skrif-
biträden vid
statens öm-
betsverk.
(Forts.)

skola vara anställda och huru eventuellt pensions- eller andra förhållanden med afseende på dem skola ordnas, härom har kommittén icke haft anledning att utlåta sig. *Kommittén har alltså icke intagit någon som helst position* till det föreliggande spörsmålet, hvilket jag har velat framhålla, då det uttalats ett visst klander mot kommittén därför att den skulle i viss mån gjort det.

Hvad själfva frågan beträffar, får jag för min personliga del säga, att det finnes mycket behjärtansvärdt i motionärens framställning, hvilken ju äfven erkännes af utskottet. Detta har också Riksdagen på sätt och vis visat sig behjarta, då den såväl i år som i fjol bifallit framställningar om förmåner för biträden af denna egenkap. Det var åtminstone en person i år och en i fjol, om hvilka detta ägt rum.

Jag skall emellertid icke göra något yrkande, då jag till följd af min ställning såsom ledamot af löneregeringskommittén anser mig böra intaga en fullt opartisk hållning. Jag skulle emellertid i högsta grad beklaga, om den ifrågasatta utredningen, därest den kommer till stånd, skulle komma att hänvisas till kommittén, som redan nu är alldeles öfverhopad af arbete.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag skall icke inlåta mig på hvad herr Hammarlund nyss yttrade, utan anhåller jag, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Jag skall endast anhålla att få i korthet uttala min anslutning till herr Lindhagens motion. I densamma finnes särskildt en punkt, som jag anser vara värd uppmärksamhet, nämligen då han säger: »Utvecklingen måste ju alltmer gå i den riktningen, att stöd i sjukdom och vid oförmåga till arbete beredes alla människor. Och då nu staten sedan gammalt härvid tagit initiativ till förmån för sina tjänstemän, så finnes ingen rättsgrund, hvarför staten härvid skulle göra ett undantag för sina ringaste tjänare.»

Jag anser, att det är en mycket riktig tanke, som motionären där uttalar, nämligen att utvecklingen måste gå i den riktning, att stöd i sjukdom och vid oförmåga till arbete beredes alla människor, men tyvärr måste vi alla konstatera, att det dröjer mycket länge, innan man kommer därhän. Men hvarje steg, som kan tagas i denna riktning, anser jag vara ett steg, som visar, att mänskligheten går framåt.

Det kan ju icke förnekas, att deras ställning, om hvilka det nu är fråga, är synnerligen bekymmersam. Väl har det sagts af en ledamot utaf statsutskottet, att det finnes så många här i Stockholm, som med glädje taga emot arbete, om någon plats blir ledig, men icke är detta något skäl, hvarför man skall försöka hålla dem nere på den lägsta möjliga nivå.

Det går i ämbetsverken en stor mängd extra ordinarie tjänstemän och göra arbete för ringa eller kanske ingen ersättning, men de arbetar

dock på en förhoppning att, om de endast kunna uthärda, de en gång skola få en ordinarie plats. Dessa skrifbiträden åter, om hvilka nu är fråga, de arbeta utan förhoppning, endast med den visshet att, när krafter och hälsa äro slut, de icke hafva någon annan utsikt än att anlita människors barmhärtighet för att kunna lefva.

På grund af dessa skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Lindblad, Johansson* i Öija, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Natt och Dag, Gustafsson* i Sjögesta, *Svensson* i Skyllberg, *Öhngren, Andersson* i Baggböle och *Zimdahl*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt proposition å de därunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den vid utlåtandet afgifna reservationen.

§ 13.

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af väckta motioner om exporttull å järnmalm.

Om exporttull å järnmalm.

I två inom Riksdagens Andra Kammare väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, n:is 48 och 108, den förra af herr *C. J. Jakobson* och den senare af herr *S. Nordström* i Höglunda, hade förslag framställt om åsättande af exporttull å järnmalm; och hade därvid hemställt af herr Jakobson, "att Riksdagen behagade åsätta en tullsats, att gälla från och med år 1905, af 50 öre pr ton för all järnmalm, som ur landet utföres", samt af herr Nordström, "att Riksdagen behagade från och med nästkommande år åsätta en exporttull å järnmalm med 1 krona per ton om 1,000 kilogram."

Utskottet hemställde,

1:o att herr Jakobsons motion icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o att herr Nordströms i Höglunda motion icke heller måtte af Riksdagen bifallas; men

3:o att Riksdagen, i anledning af omförmälda motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida, vare sig med hänsyn till omfattningen af landets förråd af järnmalm och möjligheten af dess förädling inom landet eller för tillvaratagande af landets ekonomiska intressen i öfrigt, särskilda åtgärder till malmexportens reglerande kunde anses vara påkallade, äfvensom därefter till Riksdagen afåta den framställning, hvartill en dylik utredning kunde gifva anledning.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af friherre *Klingspor*, som hemställde, att Riksdagen i anledning

Om exporttull af förevarande motioner måtte besluta en exporttull å järnmalm af 1 krona per ton exporterad dylik malm;

(Forts.)

af herr *Nisser*, som yrkat afslag å de i ämnet väckta motionerna:

af herrar *Wester* och *Håkansson*;

af herrar *Ericsson* i Ofvanmyra, *Larsson* i Presstorp, *Söderberg* och *Lyckholm*, hvilka ansett, att utskottet i anledning af förevarande motioner bort hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att järnmalm, som ur riket utfördes, skulle åsättas en tull af 50 öre för ton;

af herr *Brodin*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon vidare åtgärd föranleda; samt

af herr *Beckman*, mot utskottets motivering.

Efter föredragning af utskottets hemställdan yttrade

Herr Nordström i Höglunda: Bevillningsutskottet har afstyrkt de föreliggande motionerna och i stället tillstyrkt en skrifvelse till Kungl. Maj:t. För dem, som verkligen hålla på »Sverige åt svenskarne», vore ett sådant beslut nätt opp det olyckligaste, som kunde hända. Hvar och en, som känner vederbörandes undfallenhet, för att icke begagna ett annat uttryck, för och gynmande af exportbolagets pretentioner, inser alltför väl, att detta skulle vara liktydigt med att fastlåsa grängesbergarnes privilegier för årtal, ja, kanske för årtienden.

Och hvartill skulle en dylik utredning tjäna? De utaf herrarne, som genomläst utskottets betänkande och de därvid fogade bilagorna äfvensom friherre Klingspors reservation, torde finna, att däri föreligger en utredning, som för hvar och en, som icke har förutfattad mening, borde vara mer än tillfyllestgörande. Enligt min uppfattning är den af professor Sjögren författade inlagan så öfverbevisande, att enhvar, som vill se, äfven kan se. Jämväl professor Törnebohm nödgas medgifva, att vi icke ha någon malm att ödsla bort, ty äfven om landet nu enligt hans förmenande äger ett järnmalmsförråd af 1,200 miljoner ton, »så är detta icke någon i förhållande till världsbefovet stor kvantitet, och det vore sorgligt» — säger professor Törnebohm — »om den blefve konsumerad i förtid».

Enligt de af professor Sjögren återgifna statistiska data utgjorde världens järnmalmsbrytning år 1872 36 miljoner ton, år 1888 48,7 miljoner ton, år 1892 57,2 miljoner ton och år 1902 96,6 miljoner ton samt torde för närvarande öfverstiga 100 miljoner ton. Om järnproduktionen och järnkonsumtionen fortfara att stiga i samma progression som hittills, så skall inom 25 år konsumtionen af järnmalm öfverstiga 200 miljoner ton. Detta vill med andra ord säga, att om professor Törnebohms beräkning är riktig, så motsvarar Sveriges järnmalmsförråd endast 6 världsförbrukningsår och enligt professor Sjögrens beräkning blott 3 år. Då man tillika vet, att våra järnmalmer äro bland de rikaste i världen och numera ibland de lättast åtkomliga för den europeiska marknaden, så borde däraf

vara uppenbart, att den väg, hvarpå vederbörande nu inslagit, bär till vårt eget lands ruin.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Ser man åter på Sveriges järnimport, så kommer man till samma nedslående resultat. Enligt den officiella statistiken utgjorde den-
samma för år 1903:

för järn och stål (mest tackjärn) ett värde af	7,057,014	kronor,
» räler, balkar och rör	20,566,012	»
» fartyg	5,105,110	»
» maskiner och redskap	199,275	»
» » » » som tullfritt införas	19,173,579	»
» andra maskiner och verktyg	296,087	»
» järn och stål, bearbetadt.....	1,295,500	»

eller sammanlagdt 53,692,577 kronor.

De sålunda importerade järnvarorna motsvara omkring 50 procent af landets egen järnproduktion och skulle kunna lämna syssel-sättning åt ett 50-tal järnverk, verkstäder och hvarf med hvardera 1 miljon kronors tillverkningsvärde. Hvad detta åter skulle betyda för vårt lands modernäring vid afsättningen af jordbrukets alster inom landet utan konkurrens med utlandet, behöfver endast antydast.

Nu påstå visserligen grängesbergsherrarne, att våra norrbottensmalmer icke kunna förädlas inom landet, att deras fosforhalt gör det ekonomiskt otänkbart att anlägga förädlingsverk här hemma på grund af bristen på fossilt bränsle, att järnet söker sig väg till kolet och ej kolet till järnet o. s. v. Dessa uttalanden har professor Sjögren så grundligt vederlagt uti sin inlaga till bevillningsutskottet, att hvar och en, som är mottaglig för skäl, måste godkänna hans resonemang. Dessutom ha ju tyskarne redan visat, att våra norrbottensmalmer med stor fördel kunna användas, ehuru de måste frakta både *malm* och *kol* från långt aflägsna orter. Jag kan icke heller tro, att våra bergsingenjörer och teknici äro så okunniga eller så underlägsna utlandets, att detta kan lägga hinder i vägen för våra naturprodukters utnyttjande i hemlandet.

Vänder man så uppmärksamheten på de nedsättningar i frakt-taxan, som blifvit beviljade exportbolaget vid forslingen af sin malm dels från Kiruna till riksgränsen och dels från Gellivare till Luleå, så befinnes det, att under det den ordinarie järnvägstaxan utgör från Kiruna till Riksgränsen 3 kronor 30 öre per ton malm, så betalar exportbolaget endast 2 kronor per ton — således en exportpremie, om man så vill kalla det, af 1 krona 30 öre per ton. Ifrån Gellivare till Luleå utgör den ordinarie frakttaxan 4 kronor 70 öre, under det att exportbolaget får sin malm fraktad för 2 kronor 75 öre per ton — således en exportpremie af 1 krona 95 öre per ton. Enligt exportbolagets styrelses berättelse för nästlidet år exporterades öfver Narvik 1,188,520 ton, hvilket med en exportpremie af 1 krona och 30 öre per ton utgör den lilla summan af 1,545,000 kronor. Enligt samma berättelse exporterades under samma år ifrån Luleå 949,065 ton, hvilket med en exportpremie af 1 krona 95 öre per ton gör den lilla summan af 1,850,678 kronor. Adderar man ihop dessa båda tal, får man den lilla nätta summan af i det närmaste 3,400,000

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

kronor. Och detta är blott en liten början. Finnes det någon rim och reson uti, att svenska staten på detta sätt ödslar med miljonerna? Kan detta kallas sund nationalekonomi eller sund finanspolitik? Dessa miljoner, som på detta sätt skänkas bort till detta mäktiga bolag, skola i stället i form af skatter utkrävas af det svenska folket. Ligger det sundt förnuft uti en sådan hushållning?

Och hvad är det väl för folk, tro herrarne, som kommer i åtnjutande af denna present? Visserligen finnes i förteckningen öfver aktieägarne en hel del obskyra namn, men herrarne kunna lugna sina samveten med, att det i alla fall icke är några fattighjon, som det här gäller. Och ingalunda skall exporten förminskas, därest en exporttull här åsättes. I den åberopade berättelsen föreslår styrelsen en utdelning af 11 procent för förra året. Då aktiernas antal numera uppgår till 33,000 och då hvarje aktie nominellt lyder å 1,000 kronor eller aktiekapitalet är 33,000,000 kronor, så kunna herrarne själfva räkna ut, hvilken summa på detta sätt utdelas till aktieägarne. Och detta är blott en liten början. Med den faderliga omsorg, som våra styrande ådagalagt för grängesbergarnes intressen, skola vi snart nog komma till helt andra siffror. Vi stå likväl till svars för våra barn och efterkommande för våra handlingar. Då man tillika vet, att aktierna för närvarande stå i en kurs af mellan 3 och 4 gånger sitt nominella värde, så hemställer jag till herrarne, om det icke kan finnas reson uti att svenska staten, på hvars mark gruffälten äro belägna, kan få någon liten del af vinsten i form af exporttull.

Då säljare och köpare af malmen redan förut genom skriftliga aftal öfverenskommit att dela kostnaden med hälften hvar, om exporttull åsättes intill 1 krona per ton, så är ju detta en tydlig fingervisning huru vi nu böra handla och rösta. Vinsten bör ändock räcka till för att bevilja furstliga apanage åt afgångna landshöfdingar och statsministrar. Ja, den bör äfven räcka till för att tysta munnen på sådana tidningsorgan, som eljest kunna blifva besvärliga för bolagets operationer.

Då Rotschildarne ha någon finansoperation i görningen, begagna de sig vanligtvis af tidningspressen, ja, de ha äfven egna organ, genom hvilka de preparera den allmänna meningen. För att bereda en fruktbar jordmån spara de ingalunda på guldet, och på detta sätt regera de världen, icke allenast politiskt, utan framför allt ekonomiskt. Och resultatet? Tror man, att det är för folkens och nationernas andliga och lekamliga väl, som de operera, så blir man besviken. Men de inhösta icke miljoner utan miljarder. Deras stamförvanter i detta land äro ingalunda oläraktiga. De ha adopterat samma tillvägagångssätt.

Amerikanarne ha ett ordspråk, som i öfversättning lyder så här: »staten är en gås och en narr är den, som icke hjälper till att plocka henne». Nu kunna väl grängesbergsherrarne icke beskyllas för att vara några narrar. Tvärtom äro de ganska målmedvetna. Detta framgår med all önskvärd tydlighet utaf den rundskrifvelse, som jag tog mig friheten att uppläsa här i kammaren, då fråga förevar om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande statens förvärf af malmfälten i

Norrbottnen. Men nu är frågan: Har svenska staten råd att blifva plockad på detta sätt? Jag tror det icke.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min i ämnet väckta motion, hvilken står i full öfverensstämmelse med den af friherre Klingspor afgifna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: Jag vill icke ingå på frågan, huruvida en exporttull å järnmalm bör åsättas eller icke, utan jag har begärt ordet för att bemöta ett yttrande af den föregående talaren rörande det på min föredragning fattade beslut, hvarigenom en fraktafgift bestämdes för den malm, som fraktas utöfver de 1,200,000 ton, som Kirunabolaget enligt det med staten upprättade kontraktet har rättighet att på där stadgade villkor få transporterade. I detta kontrakt, som med Riksdagens bifall upprättades år 1898, stadgas, att bolaget skall vara berättigadt att få framforsla 1,200,000 ton och att bolaget därför skall erlägga en afgift, motsvarande 3,8 procent af hvad järnvägen kostat, hvarvid då skall sammanräknas icke blott de kostnader, som äro nedlagda på själfva anläggningen af järnvägen, utan äfven räntan på dessa anläggningskostnader, liksom också alla öfriga utgifter, som tillkommit efter det att järnvägen öppnats för trafik. Vidare skall bolaget enligt nämnda kontrakt betala alla drift- och underhållskostnader.

Då denna fråga behandlades här i Riksdagen år 1898, föreslog Kungl. Maj:t, att bolaget för de nu omnämnda afgälderna skulle ha rättighet att frakta ned 1,500,000 ton; denna siffra blef emellertid nedsatt till 1,200,000 ton, för att — såsom Riksdagen i sin skrifvelse uttryckligen angaf — staten därigenom skulle kunna få någon bättre afkomst af järnvägen. Nu begärde bolaget under förra året, att Kungl. Maj:t skulle bestämma en fraktafgift för det fall, att bolaget skulle kunna nedfrakta ytterligare 300,000 ton. Den föregående talaren sade, att det icke skulle kunna ifrågasättas något annat, än att den vanliga fraktafgiften skulle gälla äfven i sådant fall. Det är ju emellertid en allmänt känd sak, att när det gäller stora transporter af stadigvarande art, blifva kostnaderna för järnvägen helt andra än i vanliga fall, och särskildt måste så blifva förhållandet här, där man har en järnväg, som är enkom byggd för denna transport och nästan uteslutande sysselsätter sig med sådan. I dylika fall har man att räkna ut, hvad en skälig frakt lämpligen bör gå till. Järnvägsstyrelsen gjorde upp ett förslag i sådant hänseende, och den form, att man skulle kunna frakta dessa 300,000 ton för en direkt kostnad af 1 krona per ton. Vidare föreslog järnvägsstyrelsen, att fraktafgiften skulle sättas till 1 krona 50 öre per ton, hvilket alltså skulle ha medfört en vinst för staten af 150,000 kronor. Denna afgift höjdes af Kungl. Maj:t till 2 kronor per ton. Bolaget hade således att i fraktafgift för dessa 300,000 ton erlägga 600,000 kronor, hvaraf 300,000 kronor ginge åt till omkostnader och 300,000 kronor blefve en vinst för staten.

Huru ställer sig nu detta belopp i förhållande till järnvägens

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

afkastning i öfrigt. De 300,000 kronor, som staten får i vinst på den ökade transport, som det här är fråga om, utgör 0,93 procent af hvad järnvägen kostat. Om jag därtill lägger de 3,8 procent, som — enligt hvad jag förut nämnt — bolaget är skyldigt att erlægga till staten, så kommer jag till det resultat, att staten i afkastning af denna järnväg får 4,73 procent af hvad den kostat.

Detta synes mig tydligt och klart visa, att det är fullkomligt oriktigt hvad den föregående talaren här sade, att man här på de skattdragandes bekostnad gifver en skänk åt bolaget. De skattdragande få ingen utgift härvidlag, men i stället får staten en vinst på 300,000 kronor. Det kan väl icke vara rättvist att säga, att man här tager af de skattdragande för att gifva bolaget en vinst.

Den ärade talaren berörde jämväl frakterna å den andra sträckningen af denna järnväg, nämligen sträckningen ifrån Gellivare till Luleå. Beslutet därom är åtskilliga år äldre än beslutet i förra fallet, och det har tillkommit, innan jag ännu hade tillträdt min nuvarande plats. Emellertid visa de statistiska uppgifterna rörande den delen af banan, ifrån Gellivare till Luleå, att staten har af densamma en afkomst af i det närmaste 6¹/₂ procent af det nedlagda kapitalet, så att icke heller där kan man tala om att man tager från de skattdragande för att gifva bolaget en present.

Man har här sökt att bestämma en fraktafgift, som kunde vara skälig för den nu ifrågavarande transporten, men jag vill alls icke bestrida, att omdömena om hvad som härvidlag är skäligt eller ej kunna växla. Genom det beslut, som här fattats, har man emellertid ingalunda fastslagit denna fraktsats för framtiden, utan man har endast bestämt, att den satsen skall gälla tills vidare. Den kan när som helst ändras, om man finner förhållandena det påkalla.

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Mot det förslag, som de ärade motionärerna herrar Jakobson och Nordström framställt om åsättande af exporttull å järnmalm, har jag lika litet nu som för tre år sedan, eller vid 1902 års riksdag, någonting principiellt att invända, ehuru visserligen de skäl, som leda mig, äro i väsentlig mån andra än de, som af den förste talaren här anförts. Jag kan icke neka till, att staten har rätt att af statsfinansiella skäl, då behofvet så kräfver, pålägga en extra skatt på en näringsgren, om hvilken man kan säga — och om hvilken det har blifvit sagdt — att dess nationalekonomiska vikt är åtminstone omtvistlig. Jag kan ej heller neka till, att staten har både plikt och rätt att med de medel, som stå staten till buds, söka reglera eller begränsa utförseln af ett råmateriel, vars tillräckliga förekomst i vårt land är ett alldeles oungångligt villkor för att vår järnindustri skall hafva någon framtid. Ja, jag går ännu längre. Det är min personliga öfvertygelse, att ett dylikt steg, nämligen påläggandet af en exporttull på järnmalm, under den närmaste tiden är alldeles oafvislig.

Så långt kan jag följa motionärerna, men icke längre. Jag anser, att steget, som man därvidlag har att taga, är så pass viktigt både från nationalekonomisk synpunkt och från billighetssynpunkt, att

man icke bör taga det steget, förrän efter en mycket noggrann och — såvidt möjligt — fullständig utredning. Nu kunnen I säga, mina herrar, att en dylik utredning blifvit anställd i denna sak flere gånger förut. Ja, så har det varit i andra länder också med afseende å precis samma sak; och i andra länder hafva dylika utredningar tid efter annan blifvit företagna. Hvad som gjort, att jag jämte majoriteten inom bevillningsutskottet ansett, att en dylik utredning vore af behofvet påkallad, har just varit den — jag skulle vilja säga — vetenskapliga tornering, som helt oväntadt inför bevillningsutskottet in pleno utkämpats af de herrar, som stå nämnda i bevillningsutskottets betänkande och i dess bilagor, herrar Törnebohm, Lundbohm, och hela geologiska byrån å den ena sidan samt herrar Sjögren och Tiberg å den andra. Man kunde i själfva verket blifva yr i hufvudet för mindre; men hvad som bevillningsutskottet fann, det var raka motsatsen till hvad den förste talaren tycktes hafva funnit, nämligen att den utredning, som blifvit åvägabragt af de olika parterna, icke var tillfyllestgörande, emedan den ena auktoriteten står emot den andra.

Nu hör jag till dem, som anse, att vare sig den järnmalmshöjningen, som finnes i Sverige, utgör 1,200 miljoner ton enligt herr Törnebohm eller jämt hälften, 600 miljoner ton, enligt herr Sjögren, eller ligger någonstades emellan dessa båda ytterligheter, vi i själfva verket icke hafva något alls att ödsla bort; och så mycket mera framträder för mig det oafvisliga krafvet på en ny utredning i den föreliggande frågan. Att fara kan vara å färde under den närmaste tiden, synes mig vara alldeles gifvet. Ty äfven om vi antaga, att professor Törnebohm har rätt. då han säger, att till den svenska järnindustriens framtida disposition stå 1,200 miljoner ton malm, — hvad betyder det i alla fall? Man har sagt, att denna malmtillgång skall räcka 300 år framåt, och att det kan kvitta oss lika, hvad vår svenska järnindustri kan behöfva efter dessa 300 år. Härpå kan jag absolut icke gå in. För det första tror jag icke, att dessa 1,200 miljoner ton räcka i 300 år; jag tror icke de räcka ens halfva denna tid af det enkla skäl, att kvantiteten af bruten järnmalm årligen tillväxer i en oroväckande progression. Den nuvarande konsumtionen af järnmalm ställer sig så, att det användes cirka 1 miljon ton af den svenska järnindustrien och exporteras omkring 3 miljoner ton, således en årlig järnmalmshöjning af 4 miljoner ton. Vid den siffran kommer emellertid järnmalmshöjningen icke att stanna, att döma efter den erfarenhet i afseende på järnmalmshöjningen, som man under de sista 50 åren gjort i andra land. Behofvet af järnmalm växer på ett oroväckande sätt, och det synes mig alldeles klart att, om vi skola räkna med approximativa siffror i afseende å den framtida järnmalmshöjningen i Sverige, få vi säkerligen dubblera den kvantitet järnmalm som nu årligen brytes, och då räcka dessa 1,200 miljoner ton icke för några 300 år.

Nu skall någon säga mig: de svenska järnvägarna och särskildt Ofoten-banan hafva icke så stor trafikförmåga, att de kunna exportera något nämnvärdt utöfver den myckenhet, som nu fraktas på dem.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

Därpå har jag ingenting annat att svara, än att, om behovet af större trafikförmåga blir oafvisligt, statsmakterna icke kunna lägga hinder i vägen för sådana arrangemanger, som afse trafikförmågans ökande.

Det synes mig vara alldeles gifvet, att man räknar med en skäligen begränsad framtid, när man talar om den järnmalmskvantitet, som står till den svenska järnindustriens förfogande, äfven om man tager professor Törnebohms högre siffror. Ännu betänkligare ställer sig för mig saken, om jag går utöfver Sveriges gränser och ser efter, hvad af handlingarna framgår rörande de järnmalmskvantiteter, som finnas till disposition för hela världens järntillverkning. För dem af herrarne, som uppmärksamta hafva genomläst betänkandet, framstår denna sak alldeles tydlig och klar. När man af betänkandet finner, att till exempel det största järnmalmfältet inom Amerika, Lake Superior-fältet, med en malmtillgång af cirka ett tusen miljoner ton beräknas icke komma att räcka längre än ungefär 30 à 40 år och antages vara alldeles uttömdt före midten af detta århundrade; när man finner, att af de järnmalmfält, som förefinnas i Ryssland, Krivoi-Rogfältet beräknas vara uttömdt om ungefär 30 år; då man ser, att Bilbaofältet antages icke komma att räcka mer än cirka 20 år; då man ser, att Clevelandfältet i England, det mest gifvande i detta land, kommer att vara alldeles förbrukadt inom 20 år; och då man ser, att de största järnmalmfälten i Europa, fälten i Lothringen och Luxemburg, hvilka äro ganska stora, men å andra sidan hafva rätt fattiga malmer, icke skola räcka så synnerligen mycket öfver 100 år med t. ex. den järnmalmsbrytning, som Tyskland anställer inom den del af Lothringen, som tillhör det tyska riket — då kommer man, mina herrar, på ganska hemska tankar med afseende å järnindustriens närmaste framtid. Ett synes mig emellertid vara alldeles klart, nämligen att, i samma mån som järnmalmstillgången minskas där ute i det öfriga Europa, i samma mån måste också våra järnmalmer stiga i värde, och därför synes mig också allt större och större skäl föreligga för att söka så mycket som möjligt spara våra malmtillgångar.

Jag hör som sagdt och på grund af de skäl jag nu anfört till dem, som principiellt stå på motionärernas sida, och anser, att under en nära framtid en exporttull på malm är från den svenska industriens synpunkt alldeles oafvislig. Men i olikhet med motionärerna anser jag det vara olämpligt att nu på rak arm inlåta sig på påläggandet af en dylik tull — det må vara 50 öre eller 1 krona — utan att förut anställa en undersökning rörande denna ytterst viktiga fråga.

Jag får därför yrka afslag å motionärernas hemställan om omedelbart påläggande af exporttull samt bifall till bevillningsutskottets skrifvelseförslag.

Herr Theodor Nordström: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är utan tvifvel af den allra största vikt för Sverige, ej minst ur national-ekonomisk synpunkt. Den har kommit

något på sned bland annat i följd af de olika uppgifter, som af tvenne vetenskapsmän lämnats beträffande storleken af våra järnmalmstillgångar. Här har sagts, att den af chefen för Sveriges geologiska undersökning verkställda utredningen blifvit till fullo vederlagd af professor Sjögren. Jag ber att på det allra bestämdaste få bestrida, att så är förhållandet. Professor Sjögren har påstått, bland annat, att i vissa fall professor Törnebohms undersökning utmärker sig genom frånvaron af kritik, och har gjort vissa antydningar om de personers redbarhet, hvilka lämnat professor Törnebohm de upplysningar, som han meddelat. Man strider icke med sådana medel. I och med detsamma, som man gör det, är den sak, man förfäktar, misstänkt.

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

Professor Törnebohm har aflämnat sin rapport den 14 mars, men uppdraget att författa densamma erhöi han först sedan föreliggande motioner remitterats till bevillningsutskottet. Han har således icke haft tid på sig att göra själfständiga undersökningar, hvartill naturligen skulle erfordras mycket lång tid. Han har därför fått taga reda på hvad som finnes i litteraturen samt skaffat sig upplysningar från de män, som äga personlig erfarenhet om malmtillgångarna i Lappland. För sådant ändamål har han vänt sig till disponenten Lundbohm och ingenjör Dellwik, hvarjämte han beträffande Grängesberget begärt upplysningar af grufingenjören därstädes. Den sistnämndes uppgifter godkännas af professor Sjögren, men de båda öfrigas äfvensom de uppgifter, som meddelats professor Törnebohm af doktor Bäckström, vill professor Sjögren göra misstänkta. Disponenten Lundbohm har dock bakom sig en lång, mycket känd och erkänd vetenskaplig bana och är en man, som är höjd öfver hvarje misstanke att vilja af ekonomiska hänsyn i något som helst afseende gifva vilseledande uppgifter. Tvärtom, om man läser det betänkande, som herr Lundbohm, innan han blef disponent vid Kiruna, afgaf öfver en af honom på uppdrag af Kungl. Maj:t verkställd undersökning, så finner man, att han med den största försiktighet yttrar sig om malmerna. Han säger visserligen i detta betänkande, att det på grund af två då gjorda borrhningar kunde anses möjligt, att malmerna något afsmalnade mot djupet, och för att icke vilseleda genom för stora siffror, beräknade han, såsom tydligt uttalas i rapporten, kvantiteten efter de då verkställda borrhningarna samt kom då till de *minimisiffror*, som professor Sjögren sedermera sagt skulle fortfarande vara de riktiga. Sedan Lundbohm emellertid blifvit disponent där uppe, har han fått utföra ytterligare ett 20-tal borrhningar med diamantborr. Därigenom har det teoretiska antagandet om malmernas afsmalnande, som han gjorde år 1897, bevisats icke vara riktigt, i det i stället befunnits, att de stora malmerna i Kirunafältet icke allenast icke smalna på djupet, utan tvärtom på vissa ställen tilltaga i bredd. De öfver dessa beräkningar förda journalerna har professor Törnebohm haft tillgängliga. På dem har han grundat sitt omdöme, och man äger icke rätt att påstå, att de äro på något sätt oriktiga eller osannfärdiga.

Hvar och en, som i likhet med mig praktiskt utöfvat gruf-

*Om exportull
å järnmalm.
(Forts.)*

ingenjörsyrket, vet mycket väl, att malmerna i verkligheten icke äro begränsade af alldeles räta linjer, på sätt som man ofta i schematiska profiler uti afhandlingar framställer dem, utan att de böja sig och gå i krok. Träffar man då med en borrhör en upphöjning i den underliggande väggen, så är det klart, att detta skall gifva den föreställningen, att malmen där afsmalnar. Gör man sedermera ett borrhål längre ned, som visar att malmen är bredare, så vederlägger detta den första undersökningen, och man får då taga ett medeltal. I allmänhet kan naturligtvis malm mängden aldrig fullständigt exakt bestämmas. Men just i Kirunaaberget, där förhållandena äro alldeles särskildt regelbundna, kunna ganska säkra beräkningar göras, och det är icke troligt, såvidt vetenskapen nu känner, att en malmförekomst sådan som denna med dess enorma dimensioner alltför hastigt upphör mot djupet. För min enskilda del är jag därför på grund af studier utaf likartade fall och med stöd af hvad jag sett under flerfaldiga längre eller kortare vistelser där uppe — innan jag blef generaldirektör för järnvägarna, besökte jag de stora lappländska malmfälten nästan hvarje år från och med 1889 till och med 1897 och jämväl flere gånger därefter — alldeles öfvertygad om att den siffran, som herr Törnebohm på grund af de nyaste undersökningarna afgifvit, är den tillnärmelsevis mest riktiga, och att den sålunda beräknade kvantiteten snarare är för liten än för stor, allra helst som man har bestämd anledning att antaga, att det under Luossajärvis yta — den sjö, som ligger mellan Kiruna och Luossavara — finnes rika malmförekomster.

Hvad Gellivare angår, hade man vid 1875 års geologiska undersökning därstädes kommit till ett mycket stort tal för malmens area i dagen och på grund däraf beräknat en mycket stor malm-tillgång. Denna blef, sedan man börjat verkställa diamantborrningar, betydligt förminskad, enär vissa af malmerna befunnos på några ställen böja sig som ett tak öfver det underliggande berget på ett sätt, som icke kan utan ritning beskrivas. På andra ställen går däremot malmen ned mot djupet med samma bredd den har i dagen. Undersökningar äro därstädes gjorda till den nivå, på hvilken järnvägsspåret ligger, och på ett par ställen har man drifvit schakt längre ned, utan att något aftagande af malmen visat sig. Man har därför full rätt att anse de uppgifter vara riktiga, som professor Törnebohm här meddelat på grund af ingenjör Dellwicks undersökningar.

Beträffande en del andra lappländska malmfält föreligger en på statens bekostnad och uppdrag af numera professorn vid tekniska högskolan Walfrid Petersson afgifven underdånig berättelse om en undersökning af mindre kända malmfyndigheter inom Jukkasjärvi malmtrakt och dess omgifningar. Denna undersökning har anordnats af Sveriges geologiska undersökning, men det var nuvarande professorn i grufbrytning vid tekniska högskolans afdelning för bergsvetenskap, som utförde densamma. Han är också en erfaren fältgeolog och har, såsom den befattning, hvilken han nu innehar, gifver

vid handen, sysselsatt sig med bergshandtering. Honom bör alltså kunna lämnas vitsord.

Vidkommande det öfriga Sveriges malmtillgångar har man på grund af tillgängliga arbeten — professor Nordenströms undersökningar och andra däröfver afgifna redogörelser — kommit till det tal, som professor Törnebohm nu angifvit. Om och i hvad mån det inom en sådan mångfald af smärre grufvor, som finnas hufvudsakligen i mellersta Sverige, är ens möjligt att beräkna malmtillgången, vill jag lämna därhän. Hvad jag emellertid bestämdt vet, är, att hundratals grufvor ligga öde, därför att grufbrytningen i dem under forna tider varit ordnad på ett sådant sätt, att den måst upphöra. Dessa små grufvor ligga i skogsbackarna och i skogarna än här och än där. I dem bröts malmen ofta på det sätt, att en förman åtog sig att leverera ett visst antal lass malm för en viss summa per lass. Han bröt då allt hvad han kunde komma åt bekvämt och tog upp detta i dagen. När sedermera djupet blef för stort, för att malmen skulle kunna uppfordras med hästvind eller handkraft eller grufvan hållas läns för vatten, blef grufvan ödelagd. Det finns en mycket stor mängd sådana grufvor i vårt land. Då nu emellertid elektriciteten kommit till hjälp och man kan leda kraft långa vägar medelst en tråd, torde det nog hända, att många af dessa grufvor åter kunna tagas upp och vinna användning. Jag tror icke, att det är lönt att vara så pessimistisk i fråga om våra malmtillgångar, som fallet nu tycks vara med många.

Jag vill härmed dock icke hafva sagt, att man skall tro, att allting är så förträffligt beträffande vår järnhandtering. Den svenska järnhandteringen har liksom så mycket annat i Sverige lefvat och lever fortfarande på sina stora minnen. Det har funnits en tid, då vår järnhandtering spelade en mycket stor roll i Europa och då till och med — detta skedde i början af 1800-talet — i engelska parlamentet förslag väcktes, som afsåg åtgärder till förekommande af den svenska järnproduktionens menliga inflytande på den engelska. Men detta var på en tid, då efterfrågan på järn ännu icke var så stor som nu och då metoderna för järnets tillverkning ännu icke voro så goda. Vid denna tid och länge därefter bedrefs emellertid arbetet i Sverige under af lagar och författningar klafbundna förhållanden. Ingen fick tillverka mer än en viss myckenhet. Den och den fick tillverka så och så många skeppund tackjärn, den och den så och så många skeppund stångjärn o. s. v. Allt var lagbundet. Arbetet fick icke utveckla sig fritt och otvunget med användande af de bästa tekniska metoderna, utan det var ett dödt arbete. Det uppstod ett släkte af bruks- och grufägare, som gingo i de af vanan nötta spåren. Masugnen sköttes af en masmästare, smedjan af en smedsmästare. Järnkontorets direktörer kommo då och då upp och gäfvoo ett råd. För öfrigt gick allt så, som det förut gått. Så kom väckelsen. Den varma blästern. Lancashire-smidet och åtskilligt annat kom till samt medförde en höjning. Den utbildade teknikern började få taga hand om arbetet. 1859 blef järnhandteringen fri. Sedan dess har den, säga hvad man vill, gått

*Om exporttull
å järnmalm,
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

framåt med stora steg. Men den gamla surdegen och inrotade vanan ha länge lagt hinder i vägen. Det är först på den relativt allra sista tiden, som man vid Sveriges järnhandtering börjat på allvar och till fullo tillgodogöra sig den tekniska kunskapen. Hvert man i detta afseende kan komma, kan man se på ett industriellt verk, som åberopats i en af reservationerna, nämligen Kopparbergs bergslag, som lyckats genomföra en storartad fabrikskshandtering och verkligen åstadkomma stora resultat. Och detta Kopparbergs bergslag är icke enastående. Afven andra hafva slagit in på denna väg. Men det finnes många, alltför många, som stå kvar och stampa på de gamla vägarna och vilja söka skydd bakom det gamla slagordet, att det svenska järnet är det bästa, som finnes. Detta börjar, mina herrar, numera på att icke vara sant. Det har så varit, men man får därför icke somna och tro, att så alltid skall förblifva. Teknikens utveckling har varit rastlös. Man tillverkar enligt de nyare metoderna numera i nästan alla länder ett järn och framför allt ett stål, som i det allra närmaste är lika godt som det bästa, som vi här kunna producera, och mycket bättre än den genomsnittsprodukt, som vi tillverka. Det gäller således för svenskarna att tillägna sig den nyare tidens uppfinningar och följa med sin tid. Sker så, kan det nog hända, att det svenska järnet i afseende å kvaliteten — icke beträffande myckenheten — ännu skall länge kunna försvara den rangplats, det förr haft och till en del ännu innehar. Men därtill fordras ett stort, allvarligt och enigt arbete af den svenska järnhandteringsens målsmän. Exporttull å järnmalm verkar däremot icke i den riktningen, allra minst som den exporterade malmen ingalunda är en kvalitetsjärnmalm.

Här har talats om den stora importen af utländskt järn. Ja, importen af tackjärn är stor och beklagligt stor, men det mesta importerade järnet är gjuteritackjärn. Man importerar sådant tackjärn, som behöfves för de svenska gjuterierna, och de olika sorters tackjärn med de egenskaper, som erfordras hos gjuttackjärn, tillverkas knappast inom Sverige. Våra malmer i mellersta Sverige äro för rena och för goda därtill. Man måste därför i våra gjuterier använda utländskt tackjärn, som dessutom är billigare, för uppblandning delvis med det egna tackjärnet. Vi importera balkar och räls, det är också sant, men särskildt för balkar fordras endast ett järn af underhållig kvalitet. Detta järn kan vara fosforrikt, det kan hafva en hel del oarter, men det billigaste järnet kan likväl vara tillräckligt hållfast för de ändamål, hvartill en balk skall användas. Frågan om rälstillverkning inom Sverige är många gånger dryftad af framstående teknici i vårt land, och man har praktiskt försökt att få sådan tillverkning inom landet. Staten träffade t. ex. aftal med Domnarfvet om leverans af räls under ett viss antal år. Detta försök misslyckades emellertid. Staten inköpte under åren 1887—1894 54,000 ton räler från Domnarfvet för ett pris per ton betydligt högre än det engelska räls betingade. Så t. ex. betalade staten ett år för de svenska rälerna 102 kronor per ton, medan de engelska stodo i c:a 83 kronor. Premien var således ganska betyd-

lig. Svenska staten gjorde emellertid på denna affär en slutlig förlust af mer än 1,000,000 kronor, och Domnarfvet förlorade minst lika mycket. Det blef således ingen fördel på någotdera hållet, men det var ett praktiskt och välbetänkt försök att se efter, huruvida en inhemsk rälstillverkning kunde gå för sig. Hemligheten är den, att konkurrensen på rälsmarknaden är så kolossalt stor, att tillverkningen måste vara oerhördt stor för att kunna lämna något tillfredsställande vinstbelopp. Man förtjänar så obetydligt på hvarje ton, att produktionen icke lönar sig, om ej ofantligt många ton tillverkas. Man har räknat ut, att, om man skulle anlägga ett så stort verk som erfordrades, hela Sveriges konsumtion skulle vara tillgodosedd på $3\frac{1}{2}$ eller högst 4 månader, och verket alltså nödgas arbeta på försäljning till utlandet af öfverskottet. Men utlandet har samvetsgrant kringgårdat sig med tullar på sådant sätt, att det är alldeles omöjligt att för rimligt pris där sälja sin tillverkning.

Vidare spelar bränslefrågan en ytterst stor roll. Våra skogar räcka icke till att drifva så stora verk, och det skulle dessutom vara bortkastade värden att tillverka räls och balkar med träkol, som kunde användas på ett bättre och mera vinstgifvande sätt vare sig i den öfriga järnhandteringen eller för tillverkning af pappersmassa, hvartill våra skogar ju i så stor utsträckning användas.

Hopp finnes dock, att efter hand måhända nu berörda tillverkningsgrenar kunna komma till heders äfven hos oss.

Jag skall icke hålla på mycket längre med att föreläsa om denna sak. Jag vill endast säga, att den svenska järnhandteringen kan komma sig upp och att det icke är så farligt med den. Det är icke så illa beställt med tillgångarna i våra grufvor, och hvem vet, hvad framtidens uppfinningar bära i sitt sköte? Vi hafva nyligen sett, huru genom den Gröndalska metoden att anrika fattigare järnmalmer ett stort uppsving åstadkommits. Förut använde man icke gärna i sina masugnar malmer, som höllo mindre än 50, 55 å 60 % järn. Genom den Gröndalska metodens användande kan man nu tillgodogöra sig malmer, som äro mycket fattigare. De krossas, det järnhaltiga mineralet skiljes från det ofyndiga och af det förra framställas briketter. Då säger man ju: ja, men detta blir dyrt. Ja, det blir nog också dyrt, men därigenom att briketterna äro porösa och lätt tillgängliga för de reducerande gaserna i masugnen, blir kolåtgången, när man tillverkar tackjärn med Gröndals briketter, icke större än ungefär något mer än hälften af hvad som åtgår vid annan tackjärnstillverkning. Man tager alltså igen kostnaderna för briketteringen genom minskad kolåtgång. Härigenom vinnes äfven stor besparing af skog, och genom denna metods tillämpning kan ett ofantligt stort antal grufvor här i landet, som för det närvarande håller mindervärdiga malmer, komma till användning. Vid Herrängs gruffält här i Roslagen ha exempelvis länge funnits grufvor med relativt fattig malm. De hafva gått ur hand i hand, men alla hafva förlorat på dem och ingen har vunnit. Nu stå där tack vare Gröndals metod två stora masugnar, hvarigenom dessa fattiga malmer, supplerade med åtskilliga malmer från Norrland, tillgodogöras,

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

och där tillverkas ett tackjärn till ett billigt pris och, såsom jag hoppas, till fromma för masugnsägaren.

När man förut talat om Gellivara- och Kirunavaramalmerna och äfven om Grängesbergsmalmen, har det sagts, att man hoppades, att dessa malmer skulle blifva föremål för tillgodogörande i Sverige, och från de stora grufbolagens sida har också understundom uttalats, att detta skulle vara deras önskemål. Början är nu gjord. På en ö utanför Luleå resa sig två stora masugnar. Det är första början till infriande af det löftet, och det torde komma en tid, då det blir flera. Men för att kunna göra detta behöfves det pengar, och under tiden kanske man får lof att exportera malm, tills kassorna för sådant ändamål bli något mer fyllda än de nu äro. Hvad betyder för öfrigt en malmexport på 3 miljoner ton, då hela världens malmkonsumtion uppgår till 96 å 100 miljoner? Det är ju blott 3 %. Detta relativt ringa belopp lär icke, såsom här från vissa håll påståtts, kunna spela någon roll i fråga om att trycka ned prisen på det svenska järnet eller på något sätt inverka på priset å världsmarknaden.

Hemligheten med att de tyska hyttorna öfver hufvud taget vilja taga den svenska malmen är följande. En ton tackjärn, framställt af deras egen malm, de fattiga minettmalmen eller andra fattiga malmer, som endast hålla 35 å 38 % järn, kostar lika mycket som eller kanske något mindre än en ton järn, framställd ur den importerade svenska malmen. Men tyskarne blanda upp sina minetter med den rika svenska malmen, så att man får större kvantitet tillverkning om dagen. De kunna då utan att ombygga sina hyttor åstadkomma större produktion, men på priset inverkar detta alls ej, ty efterfrågan stiger för hvarje dag. Världspriset håller sig nog, ehuru fluktuationer ju alltid förekomma, men detta pris är ingalunda beroende på, om det kommer in 3 miljoner ton svenska malmer i världsmarknaden.

Däremot hafva vi att dragas med en stor växelportfölj. Vi skola möta utlandets kraf för hela vår import; och hvad betyder det då icke, om det kommer in i Sveriges växelportfölj 30 å 40 miljoner kronor om året för järnmalmsexport, hvaraf, om jag undantager det som går åt till en del sjöfrakter, den allra största delen flyter in i de svenska medborgarnes fickor, kommer arbetare, handlande, fabrikanter af alla slag till godo och bereder dem tillfälle att utveckla sina näringar, att samla kapital och underlätta den stora rörelsen i landet? Detta har en mycket stor nationalekonomisk betydelse; och vi få ej af fruktan att möjligen gynna ett stort bolag och bereda det utdelning nu försöka att hämma och hejda den export af järnmalm, som redan finnes. Genom tingens nödtvång kommer det att så småningom utveckla sig en svensk järnindustri på grund af dessa malmtillgångar; men vi kunna ej frakta ned de norrländska malmen och tillgodogöra hela brytningskvantiteten i de nu befintliga svenska masugnarna. Det, som går åt i dem, är för litet; det är en relativ obetydlighet, som vi kunna förädla i de befintliga svenska verken, utan det måste först uppstå en stor svensk för-

ädlingsindustri för att tillgodogöra dessa malmer. När denna industri kommit till stånd, finnes det sannerligen malm nog kvar däruppe och det räcker att drifva dessa verk en mycket, mycket lång tid.

Lägga vi nu på en exporttull, hvem vet, om det ej lägges tull på den malmen en gång till på annat håll? Då kan det bli svårt nog för t. ex. det svenska bolag, som består just af svenska bruksägare och som bryter sina egna lappländska malmer, låt vara att det blott behöfver 40 à 50 tusen ton. Detta bolags, Tuollavara, grufvor ligga i närheten af Kiruna, och malmen skall därifrån transporterats delvis via Narvik, öfver Göteborg upp genom Väneren till vissa bruk och delvis via Luleå till t. ex. Gefle för att användas vid andra bruk i mellersta Sverige. Vi kunna väl ej ställa så till, att dessa svenska näringar på något sätt menligt influeras. Min öfvertygelse är, att man med lugn bör taga denna malmexportfråga och låta den hafva sin gilla gång som det nu är. Räntan på statens utlägg för järnvägen är fullt betäckt och delvis till och med rikligt betäckt. Bandelen Gellivare—Luleå ger en mycket god afkastning och äfven bandelen Gellivare—Kiruna—Riksgränsen kommer nog att gifva mer än blott 3,8 %. Då t. ex. år 1903, det första året järnvägen däruppe var i gång, bolaget fick betala i ersättning åt staten för förlust på annan trafik än malmtrafik 133,000 kronor, hade samma ersättning för år 1904 sjunkit till 66,000 kronor. Vi kunna således se, att annan trafik än bolagens malmtrafik har vuxit; och den kommer äfven att ytterligare växa, om icke så mycket nu 1905 och 1906, så kanske 1910 eller så vid pass, så att staten äfven får andra trafikinkomster af denna sin järnväg än de som betalas af ifrågakvarande grufvebolag.

Jag anser, att man med stor försiktighet bör handla i denna sak och icke genom att i otid lägga på tull försvåra arbetet och utvecklingen af de öde landsändarne däruppe; reglera malm-brytningskvantiteten kan man ej genom en tull, och ej heller kan man därigenom hindra all export. Men en exporttull vållar svårigheter af många slag, kanske i någon mån minskar den exporten och således äfven den inkomst, som staten har af sin järnväg däruppe, äfvensom de summor, som nu från utlandet flyta in och fördelas mellan svenska medborgare och som sedan bli beskattade. En malmexporttull som denna måste alldeles gifvet medföra ekonomiska svårigheter af flere slag och föranleda stora rubbningar i vårt finansiella lif, och jag anser den slutligen icke vara rättfärdig i betraktande af de mellan staten och grufbolagen ingångna kontrakt.

Jag skall emellertid för min del ej hålla på längre, ty det kan hända, att kammaren blir trött, och jag skall därför nu sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan. Dock vill jag hafva reserverat mig i ett afseende. Den undersökning, som där är föreslagen, kan varda mycket intressant och mycket upplysande; men att den skall kunna göras på sådant sätt, att den åstadkommer en exakt, positiv och fullständig utredning om hvad som finns af järn-

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

malm i våra berg, vågar jag betviffa. Den skall dock alltid tjäna till upplysning och klarhet i mångt och mycket, som nu är oklart, och därför skall jag för min del ej motsätta mig den. Jag ber, herr talman, således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Moll.*

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är otvifvelaktigt af stor betydelse; och den har äfven under den gångna vintern orsakat bevillningsutskottet mycket arbete. Nästan samtliga ledamöter inom utskottet hafva varit eniga om att någonting borde göras; men när det sedan gällde sättet, hafva meningsskiljaktigheter uppstått. Så länge det var tal om att begära utredning om, hvilka malmer man kunde åsätta exporttull och hvilka belopp som därvidlag kunde anses skäligen, var jag med om skrifvelseförslaget. Men när detta till sist fick den omfattning, som föreligger i detta betänkande, så kunde jag ej vara med därom.

Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på ett par rader i utskottets kläm, där man begär, att utredningen skall omfatta, »huruvida med hänsyn till omfattningen af landets förråd af järnmalm» etc. man behöfver exporttull. Huru tro herrarne, att en sådan utredning skall verkställas? Skall den verkställas så, att den äger någon betydelse, måste vi anställa borringar i alla gruffält för att undersöka malmfältens storlek på alla områden och i alla riktningar. Men icke nog därmed. Jag tänker, att man får lof att leta efter nya malmfält för att kunna exakt veta landets malmtillgångar. En sådan utredning måste ovillkorligen bli ganska dyrbar och, hvad värre är, den kommer att draga ut långt på tiden.

Jag vet ej, huru herr Höjer tänkt sig denna utredning, och huru fort densamma enligt hans mening skulle kunna gå för sig, när han förordade den, men på samma gång uttalade, att vi få lof att taga i håll med en exporttull inom den närmaste framtiden. Jag tror icke, att herr Höjer kan med sin uppfattning få sin tanke om exporttulls åsättande inom den närmaste framtiden realiserad, för den händelse att Riksdagen antager skrifvelseförslaget.

Inom utskottet har jag således till sist måst gå med på en exporttull. Då har den frågan framställt sig, huru långt man till en början skulle gå. Jag har för min del icke vågat mig på att till en början sätta den till 1 krona per ton just af den anledning, att man inom mellersta Sverige har en malmbrytning, som icke tål så stor exporttull som 1 krona. Detta har inom utskottet erkänts af samtliga utskottsledamöter, och de hafva därför öfvergifvit tanken på exporttull å 1 krona.

Hvad nu beträffar den siste ärade talarens invändningar, så vill jag blott påpeka, att det var vissa motsägelser i hans anförande. Först ville han varna kammaren från att vidtaga åtgärder, som skulle hindra vårt land att få in 30 à 40 miljoner kronor om året på exporten af järnmalm, men kort därefter sade han, att denna export af malm nog har sin gilla gång, äfven om man åsätter

exporttull; och i det senare afseendet tror jag nog han har alldeles rätt. Jag tror nog, att vår järnmalm kommer att gå till utlandet, äfven om man åsätter exporttull. I det fallet tror jag således ej, att det är någon fara för Riksdagen att redan nu åsätta denna tull.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Jag tror ej heller, att det är någon fara för järnmalmsbolagen. En talare har redan förut redogjort för deras ställning och jag tror således, att man ej behöfver frukta för att i det fallet göra någon orättvisa, synnerligast som köparne ha förbundit sig att betala exporttullen åtminstone intill halfva beloppet, såvida den ej öfverstiger 1 krona per ton.

Vi hafva för ett par år sedan pålagt vår skogsexport en afgift, som kan kallas för en exportafgift. Då ansåg man det nödvändigt att förfara på det sättet, oakadt det gällde en vara, som årligen växer i våra skogar; men här gäller det malm, här gäller det en vara, som årligen förminskas i mån af förbrukning och som aldrig kan växa igen, och jag tror, att man således har fullt skäl att här åsätta en exporttull, synnerligast med tanke därpå, att vederbörande därigenom böra få sin uppmärksamhet fästad därpå, om icke åtminstone en stor del af den malm, som nu utföres oförädlad till utlandet, möjligen skulle kunna förädlas inom vårt eget land.

Herr talman! Jag skall således be att få sluta med att yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservation, som är afgifven af mig m. fl.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Då Andra Kammaren senaste gången behandlade denna fråga, nämligen vid 1903 års riksdag, fattade kammaren beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Detta skrivelseförslag var emellertid — af helt annan innebörd än det nu föreliggande. Det var då med det bestämda målet för ögonen att åsätta exporttull. Det nuvarande skrivelseförslaget åter är hållet — synes det mig — i så allmänna ordalag, att det af hvem som helst kan underskrifvas, både af dem som vilja motsätta sig exporttull och af dem som äro vänligt stämde för exporttull. Jag undrar just, hur en sådan utredning, som här föreslås, skall åstadkommas! Det blir en dyr historia, en mycket dyr historia, och jag kan icke neka till, att jag för min del anser, att när staten utan afgift upplåter sina malmfält för brytning, så böra väl, när undersökningar skola äga rum om malmtillgång, de bolag, som fritt bryta malm, på grund häraf underkasta sig kostnaden för denna utredning, och icke staten göra det.

Dessutom kan jag icke finna annat, än att i detta utskotts-betänkande föreligger alldeles tillräcklig utredning. Man får där i alla fall af alla de myndigheter, som yttrat sig, samstämmigt besked om att vi icke hafva någon malm att ödsla bort, att det vore beklagligt, om man genom för stark brytning skulle uttömma våra förråd för tidigt och slutligen också att våra förråd af malm i förhållande till världsbehovet äro mycket ringa — i synnerhet om man tager i betraktande det framtida behovet inom landet.

Om exporttull
& järnmalm.
(Forts.)

Ser man vidare på detta utskottsbetänkande, finner man där en på statistiska uppgifter grundad tabell. Enligt denna tabell bröts i Sverige år 1894 — i runda tal — 1,926,000 ton malm. Af denna malm exporterades — också i runda tal — 831,000 ton. Skillnaden mellan dessa två tal utvisar ju mängden af den järnmalm, som användes i landet, och denna skillnad utgjorde för samma år 1,095,000 ton, eller nära 57 procent af den brutna malmen.

Går man till år 1903, eller 9 år senare, finner man, att inom landet brutits 3,677,000 ton och exporterats 2,827,000 ton, och att sålunda skillnaden emellan dessa siffror, 850,000 ton eller endast omkring 23 procent af hela malmbrytningen, har blifvit förbrukad inom landet. Dessa siffror visa också en absolut nedgång i den kvantitet malm, som inom landet blifvit förbrukad af 245,000 ton, allt fortfarande i runda tal. Under tiden hafva vi importerat järn alla slag till ett värde af bortåt 50 miljoner kronor årligen; d. v. s. vi hafva åter i förädlad form importerat den malm vi en gång exporterat.

Gå vi vidare i utskottets betänkande, finna vi, att utskottet säger: »Af det anförda torde framgå, att ur nu angifna synpunkter en exporttull å järnmalm icke för närvarande kan anses af oundgängligt behof påkallad.» Det vill icke heller jag säga, att den är af oundgängligt behof påkallad; men många skäl för en sådan tull hafva dock anförts, och det synes mig, att motskälerna icke varit starka.

Nu är det en sak till, hvilken jag ber att få påpeka såsom skäl till att jag tror, att det vore klokt, om vi redan nu satte exporttull å järnmalm. Såsom herrarne veta, förestår det inom den närmaste framtiden — som jag hört uppgifvas redan till hösten — underhandlingar med Tyskland angående uppgörandet af en tulltariff mellan de båda landen. Herrarne veta också, att man i Tyskland satt tull på vår granit, höjt tullen å trävaror, etc. Det påstås af personer, som äro inne i dylika frågor, att tyskarna hafva gjort detta för att hafva någonting att pruta med, när den slutliga tulltariffen skall göras upp. Det vore väl skäl då äfven för oss att ha någonting att pruta med vid importen af sådana varor, som gå härifrån till Tyskland. Det synes mig därför vara i statsfinansiellt afseende klokt att redan nu sätta exporttull å järnmalm, om ej för annat så för att som sagdt vid underhandlingarna ha någonting att pruta på.

Från denna synpunkt sedt, borde man naturligtvis taga till en ganska hög tull: 3 å 5 kronor per ton. Det är dock kanske ett väl våldsamt steg, som nog icke går för sig, hvarför jag yrkar bifall till herr Nordströms i Höglunda motion.

Då det emellertid ur flera synpunkter kan vara önskligt, ifall utan alltför stora kostnader en sådan utredning kunde komma till stånd, som verkligen kunde visa våra järnmalmstillgångars förhållanden å världsmarknaden i allmänhet, skall jag icke heller motsätta mig ett yrkande om skrifvelse härom till Kungl. Maj:t, för den händelse ett sådant yrkande framställes.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det utskottsbe-
tänkande, som för närvarande ligger till afgörande, synes i aldeles
ovanligt hög grad i sin motivering vara ett kompromissutlåtande.
Där resoneras fram och tillbaka: »å ena sidan», »men å den
andra», — — och så till sist kommer man fram till någonting, som
går ut på att man för närvarande helst borde göra ingenting och
i stället skjuta undan frågan med en skrifvelse med begäran om
utredning.

Jag ber emellertid att få framhålla, att det från alla håll —
äfvén från deras sida, som döma mest optimistiskt om Sveriges
järnmalmstillgångar — har medgifvits, att »Sverige icke har någon
malm att ödsla bort». Detta är således, tror jag, ett faktum —
ett bland de säkraste fakta i denna, från flera synpunkter, inveck-
lade affär; ett faktum, som man således bör taga med bland de
grundläggande utgångspunkterna, innan man kan komma till ett
omdöme, hur man bör förfara.

Utgående från denna sats, hoppas dock utskottet sedan tillbaka
till att vilja göra gällande, att någon öfverhängande fara, att landets
förråd af järnmalm skall uttömmas, icke förefinnes. »Annorlunda»,
fortsätter utskottet, »ställer sig saken, om dessa exportleder utvid-
gas eller nya sådana upprättas.»

Ja, detta gör, att när utskottet resonerar, att ställningen i
afseende å uttömmande af våra malmfältstillgångar kan förändras,
så ledes tanken ovillkorligen på, huru den redan har förändrats ge-
nom den åtgärd, som regeringen på ett så uppseendeväckande sätt
har vidtagit. Det är ju bekant, att när denna fråga var före år
1898, och när Riksdagen då beslöt — under de kända starka på-
tryckningarna — byggandet af banan i det stora hela på de villkor,
som voro öfverenskomna mellan det dåvarande bolaget och staten,
så gjordes dock några ändringar i denna uppgörelse. I Riksdagens
skrifvelse n:o 38 af år 1898 — som jag har här i min hand —
står: »Det maximum järnmalm eller därpåfunnen förädlad produkt,
som staten enligt det förberedande aftalet skulle mot berörda er-
sättning åt bolaget frakta, är satt till 1,500,000 ton. Riksdagen
anser dock, att ifrågakvarande maximum bör begränsas till 1,200,000
ton.» Sedan resoneras i skrifvelsen om att för den malmexport,
som staten hade att därutöfver åt bolaget ombesörja, staten borde
äga att uppbära en särskild afgift; och det talas om att eventuellt
andra bolag också kunde få vara med därom, och att det borde
betalas ordentligt. Men i själfva klämman i riksdagsskrifvelsen står
sedan, att Riksdagen får anmäla, »att Riksdagen, i anledning af Eders
Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning — under det förbehåll och
den förutsättning, som af Eders Kungl. Maj:t i propositionen afgifvits,
samt med villkor, att sådan ändring vidtages i det uti statsråds-
protokollet öfver civilärenden den 4 februari 1898 intagna förslag
till den öfverenskommelse, som af svenska staten skulle träffas med
Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag, att i 2 § orden »en miljon
femhundredusen ton» utbytas mot »en miljon tvåhundredusen ton»,
samt att i slutet af 4 § införes följande bestämmelse: »Den vinst,

*Om exportull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

som af sådan trafik uppstår, tillfaller staten» — beslutat anläggning af en statsbana» etc.

Det gjordes således då af Riksdagen uttryckligen till villkor, att dessa 1,200,000 skulle vara det maximum man hade att röra sig med. Det nedsattes från 1,500,000 ton till 1,200,000 ton. Då må jag väl säga, att jag tror, att vid det tillfället litet hvar i Riksdagen skulle blifvit ganska förvånad, om någon stigit upp och sagt, att denna bestämmelse, som Riksdagen så uttryckligt gjorde till ett villkor för sitt bifall för hela anläggningen, sedan skulle af Kungl. Maj:t aldeles ensidigt, utan Riksdagens hörande, kunna upphävas och förändras, så att man återigen komme tillbaka till de 1,500,000 ton. Det är mot detta jag redan vid ett föregående tillfälle tillåtit mig göra en erinran, och jag måste begagna detta tillfälle att förnya mitt bestämda beklagande af att Kungl. Maj:t ansett sig kunna så fritt tolka Riksdagens då uttalade mening.

Det är ock just detta, som äfven i hög grad väckt uppmärksamheten på den fara, som här hotar. Ty det är klart, att ifall man har prejudikat på att bestämmelsen om dessa 1,200,000 ton icke alls är bindande, kan man komma vidare framåt; då kan man träffa ytterligare aftal i den mån banans ökade trafikförmåga kan sådant medgifva, och det blir således mycket lätt man kommer att stå inför den eventualiteten, att det går en mycket större ström af malm ut från landet, än Riksdagen afsett och beräknat. Det är denna nationella våda, som man ur många synpunkter anser borde förhindras.

Nu föreslås i utskottets utlåtande, att man i år icke skulle bifalla någon af motionerna om malmtull. Ja, det må ju kunna sägas, att det är ett litet obehagligt tvångsläge, hvori staten där befinner sig, när den genom sitt uppträdande att åsätta eventuell malmexporttull tvingar det bolag, som det här är fråga om, till en i viss mån oförutsedd utgift — det bolag, hvars ingripande i alla fall vid ett kritiskt tillfälle utan tvifvel varit till ett visst gagn, det vill jag för min del icke bestrida. Men dels måste man därvid tänka, att det nog ändock förhåller sig så, att bolaget, vid uppgörandet af sina utländska leveranser, tagit möjligheten af en exporttulls åsättande, i betraktande — och således sörjt för, att icke hela den utgiftsposten skulle komma enbart på dess axlar — dels kan man icke sluta sina ögon för de af herr Nordström i Höglunda anförda siffror, som röra bolagets ofantliga oförutsedda vinster däruppe på dessa affärer.

Nämnde talare framhöll, att genom de låga fraktsatser, som här äro åsatta, staten skulle lämna bolaget ett slags exportpremie på icke mindre än tre miljoner kronor. Nu kunna sådana beräkningar göras på mångahanda sätt, och vi hörde från statsrådsbanken framläggas de argument, med hvilka bolaget försvarar, att det är fullt befogadt, att det får nedsättning för sina frakter. Dessa argument må hafva ett visst berättigande; jag erkänner, att någon rabatt må kunna lämnas i ett sådant fall som detta, men allt kommer an på, hur stor rabatt man lämnar. Om billighetsuppfattningen i så-

dana fall kunna olika meningar råda, såsom herr civilministern också uttryckligen erkände. Men det är dock bra stora summor, som det rör sig om, och hvilka bli rabatterade till bolagets förmån, det kommer man näppeligen ifrån. Man kommer heller knappast ifrån, att det är ett alldeles oriktigt resonemang, efter mitt sätt att se saken, om man, såsom herr statsrådet sökte göra gällande, enbart rycker lös den del af det exporterade beloppet, som når öfver de 1,200,000 ton, och pekar på detta belopp mellan 1,200,000 och 1,500,000 såsom en stor direkt vinst för staten — staten förtjänar ju några hundra tusen på denna del af exporten. Ja, det må vara godt och väl, att Kungl. Maj:t har höjt det anspråk, som järnvägsstyrelsen allt för undfallande i detta fall funnit skäligt. Men oak-tadt denna ökning har dock äfven bolaget fått en vinst på detta belopp, som kan vara i och för sig ganska plausibel. Och vi må komma i håg, att denna siffra absolut icke kan anses vara så ofanligt hög, om man jämför den med de stora kostnader, som staten nedlagt i denna banas anläggning. Jag måste därvid erinra om att när saken 1898 var före, var det en, nu tyvärr bortgången, ledamot af kammaren på stockholmsbänken, herr Fredholm, hvilken för sin del anmälde sin reservation mot kammarens beslut att biträda förslaget, icke därför att han ansåg denna bana i och för sig olämplig, utan på grund af de efter hans mening ogynnsamma villkor, under hvilka den kom till stånd. Staten kunde efter hans uppfattning hafva betingat sig betydligt förmånligare villkor. Staten borde hafva sett till, att banan hastigare blifvit amorterad genom de blifvande trafikinkomsterna, och att sedan öfverskottet på dessa trafikinkomster komme att användas till Norrbottens kolonisering. Det var det program, han följde, och jag för min del i min anspråkslöshet tillät mig instämma uti.

Jag tror, att, om man har detta i minnet och medger, att detta program är fullkomligt befogadt, skall man icke låta hypnotisera sig däraf att för någon enstaka del af transporten det blir rätt afsevärda summor, som bolaget får betala. Ty totalsumman blir ändå den, att det dröjer mycket länge, innan dessa många tiotal miljoner, vi nedlagt i banan, blifva amorterade, och således vinsten af banan på detta sätt kommer det allmänna till godo.

Jag har redan nämnt den stora summa, som man kan räkna ut, att bolaget får i viss mån såsom exportpremie. Därtill kommer det bekanta förhållandet, att aktierna hafva drifvits upp på ett alldeles oerhördt sätt. Från nominellt ett tusen, stodo de i början af förra året på trettonhundra, och noteras nu till öfver 3,500. Detta representerar ju en afsevärd stegring, sund eller osund, det lämnar jag därhän, men något af denna värdestegring ligger naturligtvis i de stora utdelningar, som kunnat gifvas och de ännu större utdelningar, man beräknar — på grund af alltid visadt tillmötesgående från den svenska regeringen.

Det är under sådana förhållanden, synes det mig, icke alldeles obilligt, att Riksdagen här verkligtvis äsätter en exporttull. Jag tror, att detta stora, rika bolag, som äger hvad vi dock alla i hjärtat

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

måste erkänna är *svenska nationens tillhörighet*, mycket väl kan tåla en liten smula minskning i sina kolossala inkomster, utan att man kan säga att vi därvid förfarit på något sätt hårdt, och på något sätt gjort oss skyldiga till obehörigt intrång i den enskilda äganderätten.

Om man då skall bestämma exporttullen till 50 öre eller 1 krona per ton, är för mig tämligen likgiltigt. Men hvad för mig är hufvudsaken är, att man icke måtte binda Riksdagens händer på förhand en lång tid framåt, genom att bifalla den skrifvelse, hvarom här af utskottet väckts förslag. Bifalles denna skrifvelse om en utredning, kan man vara viss om, att Kungl. Maj:t skall komma att göra en mycket omfattande, helt säkert — sade herr Nordström i Stockholm — mycket instruktiv, mycket lärorik och mycket intressant utredning, som sannolikt kommer att taga en ganska rundlig tid. Men hvad blir till sist resultatet? Jo, det blir ändock, som han sade, att någon exakt upplysning huru det står till, får man ändå icke fram. Det blir bara en närmare fixering af de siffror, mellan hvilka de sakkunniges uppgifter här växla — som vi se, variera dessa uppgifter ifråga om malmtillgången ifrån sjuhundra miljoner till tolf hundra miljoner ton. Hvilken som har rätt i det fallet, kan ju vara roligt att veta, men jag tror icke det har så stort praktiskt intresse för svenska staten, att den bör kosta på en dyrbar utredning i det syftet, när man ifrån båda hållen erkänner, att man ändå står på den ståndpunkten, att Sverige icke har någon malm att ödsla bort. Jag tycker därför, att denna utredning ur den synpunkten, att den icke skulle leda till praktiskt användbart resultat, är föga nödvändig, så mycket mindre, då därtill kommer, att den utredningen måste hafva till direkt påföljd att förhindra Riksdagen, medan utredningen pågår, att vidtaga effektiva åtgärder för att skaffa åt svenska folket någon del af de många ur Norrbotten flytande miljonerna.

Därför, herr talman, skall jag be, utan att för ögonblicket göra något yrkande med afseende på punkterna 1 och 2 — jag skall gärna rösta för hvilkendera som helst, om det blir votering, — bestämdt yrka afslag å tredje punkten, där det ifrågasättes en utredning.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren* i Islingby, *Forssell*, *Forsberg*, *Ohlsson* i Halmstad, *Ericsson* i Ahlberga och *Vahlquist*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet *Westring*: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång måste taga till ordet rörande malmbefraktningen på den ifrågavarande banan. Men den föregående talarens anförande nödvändiggör, att jag svarar några ord.

Om man skall tolka det kontrakt, som upprättats mellan staten och Kiruna-bolaget, och hvilket godkändes af Riksdagen år 1898, kan det icke skada att påminna sig litet, huru detta kontrakt kommit

till, och anledningen, hvarför saken ordnades på sätt som skett i motsats till hvad vid andra järnvägsanläggningar brukar vara fallet.

Det förhåller sig så, att 1897 års Riksdag, hos hvilken Kungl. Maj:t gjorde framställning om anslag för undersökning af den ifrågasvarande banan, framhöll, att det vore särdeles nödvändigt, att denna undersökning, som skulle äga rum, äfven komme att omfatta frågan, huru staten skulle bereda sig garantier för att icke malmbrytningen af en eller annan orsak för mycket inskränktes eller t. o. m. afstannade, utan att staten i så fall skulle kunna ingripa.

Hvarför ville man då detta? Jo, därför att man ville vara fullt säker om att få afkastning på det kapital, som skulle nedläggas i banan. Detta var anledningen till att kontraktet kom till stånd, men ingalunda den hänsyn, som nu gör sig gällande, att man icke ville, att mer än en viss kvantitet skulle exporteras ur landet. Tvärtom, man var angelägen om, att det skulle blifva så mycket som möjligt. Därför var det man skulle göra upp kontrakt med vederbörande bolag, som skulle tvinga det att transportera så mycket att staten icke skulle lida någon förlust.

Om man, med hänsyn härtill, läser kontraktet, tror jag man omöjligan kan komma till den uppfattningen, som den föregående talaren gjorde gällande här.

Kontraktet innehåller i första paragrafen ett stadgande, att staten skulle anlägga den ifrågasvarande järnvägen, vidare att staten åtog sig att frakta en viss kvantitet malm, som genom Riksdagens beslut sattes till 1,200,000 ton. Så komma vi till den påföljande paragrafen, enligt hvilken bolaget skall betala till staten dels hela drift- och underhållskostnaden, dels 3,8 procent på anläggningskapitalet. Det är, synes det mig, alldeles uppenbart, att denna siffra 1,200,000 ton betyder icke något annat, än att det var den kvantitet, som bolaget skulle få frakta mot hvad det i den följande paragrafen utfäste sig att betala. Det var en ersättningsfråga, som på det viset bestämdes.

Detta framgår också tydligt, synes det mig, af den Riksdagens skrifvelse, som herr Branting uppläste, ehuru han icke betonade ett ord där, som just är synnerligen viktigt. Det heter i riksdagsskrifvelsen: »Det maximum järnmalm, eller däraf vunnen förädlad produkt, som staten enligt det förberedande aftalet skulle *mot berörda ersättning* åt bolaget frakta, är satt till 1,500,000 ton, men Riksdagen anser dock, att ifrågasvarande maximum bör begränsas till 1,200,000».

Ja, aftalet var, att staten skulle förbinda sig att, mot den ersättningen, frakta så och så mycket. Men det var alldeles klart och tydligt meningen, att det skulle komma att fraktas än mera. Då Riksdagen nedsatte beloppet från 1,500,000 ton till 1,200,000 ton, så skedde detta endast och allenast i det ändamål, att staten skulle komma att få vinst på den ytterligare kvantitet, som bolaget kunde komma att frakta utöfver 1,200,000 ton.

Hade Riksdagen haft för afsikt någonting annat, och att stadga, att Kungl. Maj:t icke utan Riksdagens hörande skulle kunna tillåta

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

*Om exporttull
järnmalm.
(Forts.)* fraktandet af någon större kvantitet än 1,200,000 ton, då hade den haft den allra naturligaste anledning att utsäga detta.

Nu säger den föregående talaren, att Riksdagen 1898 skulle blifvit alldeles öfverraskad, om någon stått upp och sagt, att detta kontrakt skulle kunna tolkas så som Kungl. Maj:t gjort. Jag är lycklig nog att kunna konstatera, att under den debatt år 1898, då denna fråga var före i Riksdagen, detta utsades från regeringsbänken, utan att någon röst däremot höjdes. Det var dåvarande chefen för civildepartementet, som den 13 mars uttalade sig härom. Han framhöll, att man uttalat sin fruktan för en masseexport på 7 miljoner ton om året. Och då genmälte han, att det fanns däremot två korrektiv, det ena, att för att frakta en större kvantitet måste banan ombyggas, och det andra att kontraktet skulle afse endast 1,200,000 ton. Och då säger han vidare: »Det blefve således en malmkvantitet af 1,200,000 ton, som staten förbunde sig att utfrakta. Således har ju Riksdagen i fråga om banans ombyggande till dubbelspårig och regeringen i fråga om fraktsatserna — när man kommit öfver de 1,200,000 ton — i sin hand att reglera frågan om huru stor malmexport från Kiirunavaara och Luossavaara får äga rum, om nu en sådan stor export skulle kunna vara farlig.»

Här har sålunda redan då uttryckligen framhållits innebörden af detta kontrakt, och däremot har icke någon gensaga gjorts, så vidt jag kunnat finna, från något håll i kammaren.

Jag tror, att det således är orättvist att påstå, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut står i strid mot kontraktet, och står det icke i strid mot kontraktet, så innebär det ju ingenting annat än en tillämpning af den allmänna regeln, att det är Kungl. Maj:t, som bestämmer fraktsatserna å statens järnvägar, en regel, som hittills undantagslöst följts.

Jag skall icke ytterligare gå in på frågan om fraktsatsen och den vinst, som staten nu drager genom den bestämmelse, som blifvit utfärdad, eller den förlust, som staten påstås göra. Jag vill endast, med anledning af att herr Branting upprepade ett yttrande af den förste talaren, uppvisa oriktigheten däraf. I det belopp, som han sade, att bolaget hade fått genom detta Kungl. Maj:ts beslut, inräknade han skillnaden mellan hvad bolaget skulle betala för malmtransporten enligt den ordinarie taxan och hvad bolaget därför betalat under förra året. Men märken väl, mina herrar, det var enligt bestämmelserna i det af Riksdagen godkända kontraktet, som hufvudmassan af malmtransporten förra året ägde rum. På grund af Kungl. Maj:ts beslut utfraktades då, utöfver 1,200,000 ton, endast 25,000 ton. Det är således alldeles uppenbart, att på största delen af transporten har icke Kungl. Maj:ts nu klandrade beslut inverkat.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Om verkligen vår nuvarande malmexport, såsom herr Branting sade, innebure en nationell våda, så skulle vi nog litet hvar vara angelägna att reglera denna export. Men äfven om en reglering vore nödvändig, tro verkligt herrarne, att man skulle reglera denna export genom åsättande

af en exporttull? Ja, om man satte denna exporttull så högt, att det blefve ett exportförbud, då vore ju den saken alldeles klar. Men är det verkligen meningen att genom ett exportförbud hindra tillförseln af dessa stora inkomster för landet och särskildt Norrbotten? Man skall tänka sig, att staten i trafikafgifter dock har omkring 6,000,000 kronor om året, att i arbetslöner och öfriga utgifter utbetalas omkring 6,000,000 kronor, och i fraktafgifter åt svenska redare och svenska fartygsägare omkring 4,000,000 kronor. Ha vi verkligen råd att genom ett exportförbud rent af afsäga oss dessa inkomster? Och om man tänker sig å andra sidan, att man åsatte en mindre exporttull, t. ex. 50 öre eller 1 krona per ton, skulle man därigenom reglera exporten? Nej, man skulle i stället för att minska exporten öka densamma, därigenom att vederbörande grufägare naturligtvis ville taga igen minskningen i inkomst genom ökad export. Således vunne man icke, enligt mitt förmenande, någon reglering af exporten genom en exporttull, utan snarare motsatsen.

Men nu tycktes herr Nordström i Höglunda, om jag uppfattade honom rätt, vilja ha denna exporttull såsom ett sätt att framma en förädlingsindustri i landet. Ja, nog skulle hvar och en önska, att en förädlingsindustri skulle kunna uppstå särskildt i Norrbotten med dess rikedomar. Men tro herrarne, att förutsättningarna för en sådan förädlingsindustri verkligen ännu äro till finnandes däruppe? Ingalunda, mina herrar. Kommunikationerna där äro icke sådana, som man skulle behöfva, landet behöfver uppodlas för att föda en stor industri, befolkningen betydligt ökas, frånvaron af allt detta utgör ett väsentligt hinder för nämnda önskemål. Särskildt behöfva ju våra vattenfall kunna apteras för elektrisk drifkraft för att möjliggöra denna förädlingsindustri. Och det torde vara en framtidsak att förverkliga detta. Och slutligen ännu en sak. Äfven om man skulle kunna tänka sig en förädlingsindustri oaktadt alla dessa svårigheter, ha vi verkligen penningetillgångar i landet för att kunna realisera denna tanke?

Jag såg nyligen i en teknisk tidskrift en uppgift, att ett modernt tekniskt förädlingsverk drager en anläggningskostnad af omkring 16 miljoner kronor. Nu veta herrarna, att ett förädlingsverk är under anläggning uppe i Norrbotten med en malmafverknings på 40,000 ton årligen. Om man nu anlade hvart femte år under en tid af 150 år ett dylikt verk i Norrbotten, så skulle vi efter dessa 150 år likväl icke hinna med en förädling af hälften af den kvantitet, som för närvarande exporteras, och hvar skulle vi sälja den förädlade varan, då de stora industriländerna äro omgärdade med tullar af ända till 20 procent af varans värde? Under sådana förhållanden kunna väl herrarne tänka sig, att ett gömmande af malmen under århundraden väl skulle innebära en nationalförlust i stället för en nationalvinst.

Och så en sak till, som herr Nordström i Höglunda berörde. Han talade om dessa stora förtjänster och svindlerier, som hade existerat med afseende på bolagets aktier. Ja, om man verkligen träffade detta aktiejobberi och dessa stora förtjänster genom den

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

föreslagna exporttullen, då skulle jag mycket gärna vara med därom. Men denna exporttull drabbar icke dem, som redan sålt sina aktier och därpå gjort en oskäligen vinst, utan den drabbar själfva grufföretaget, som under en god och sund ledning och i svenska händer är ett företag af största betydelse för vårt land. Tullen skulle kunna medföra en tillbakagång i företaget, i arbetarnes ställning och utsikter däruppe m. m. Och det är detta, som jag icke kan vara med om.

Nu har jag sett framhållas, att det icke skulle vara farligt att pålägga exporttull, därför att de tyska köparne skulle enligt kontrakt alltid få betala hälften däraf. Ja, mina herrar, den omständigheten tycker jag utgör en aldeles särskild anledning att icke påyrka en dylik exporttull nu. Vi veta ju, att vi ha under uppsegling frågan om en tysk handelstraktat. I samma stund vi pålägga denna exporttull, skulle, enligt mitt förmenande, följden däraf kunna blifva en ganska svår motstöt från tysk sida. Vi skulle därigenom kunna riskera, att större delen af vår stenindustri i södra Sverige skulle gå förlorad genom exportförbud från Tyskland.

Då jag anser denna exporttull icke allenast onödig och onyttig, utan äfven skadlig och förlustbringande för vårt land, och då jag anser, att staten har i sin hand det allra bästa medlet att reglera denna malmexport genom frakttaxan, som den kan bestämma, huru den vill, så skall jag, herr talman, be att få yrka afslag icke blott på motionerna, utan äfven på bevillningsutskottets förslag, detta senare därför, att jag såväl af motiveringen till utskottets förslag som äfven af herr Höjer hörde, att det bara är en mildare form af tanken på exporttull, som motionärerna vilja hafva igenom. Och jag vill icke vara med om frågan ens i denna mildare form.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag hade kunnat inskränka mig till att instämma i hvad landshöfding Nordström yttrade. Men då han därvid berörde åtskilliga rent tekniska förhållanden, som jag icke tillräckligt känner till, skall jag tillåta mig att själf uttala några ord i denna fråga.

Man har fäst sig mycket vid olikheten i de åsikter, som uttalats af de båda fackmän, hvilkas yttranden varit tillgängliga för bevillningsutskottet. Men deras meningsskiljaktighet har nog i själfva verket varit mera skenbar än verklig. De fakta, som legat till grund för deras omdömen i frågan, ha i afseende på den förnämsta malmtillgången eller den vid Kiruna väsentligen varit de undersökningar, som utförts af numera disponenten H. Lundbohm. Hans första utredning af år 1897 afsåg emellertid att uppskatta den mängd malm, som kunde vara att med visshet påräkna för den förestående järnvägsbyggnaden däruppe. Och han eftersträfvade därför då i främsta rummet att komma till en säker *minimisiffra*. På den tiden förelåg också endast ett mycket obetydligt antal diamantborrningar, och däraf kunde man ännu icke bilda sig en säker uppfattning om den sannolika mängd järnmalm, som förefanns utöfver nämnda *minimisiffra*.

Nu har professor Törnebohm i sitt utlåtande haft tillgång till ett betydligt större antal borrhningar eller omkring 20 stycken, som under ledning af disponenten Lundbohm på senare tiden blifvit utförda. Dessa borrhningar visa nu, att malmen icke aftager i mäktighet mot djupet, såsom man utan tvifvel hade anledning att förmoda, då blott de första borrhningarna voro kända. Professor Sjögren har också på grund af Lundbohms först publicerade borrhningsresultat helt naturligt fått den uppfattningen, att malmen skulle aftaga mot djupet på samma sätt som malmfälten ofta aftaga i bredd från bergryggens högre delar mot dess insänkningar.

Detta har emellertid icke af den fortsatta undersökningen blifvit bekräftadt. Jag har själf haft tillfälle att taga del af åtskilliga af de nyare borrhningarna och anser för min del, att de slutsatser, disponenten Lundbohm dragit af desamma, äro fullt befogade. Naturligtvis hade det varit bäst, om samtliga borrhningar redan hunnit publiceras, så att alla detaljer förelegat i tryck. Men med den kännedom jag äger om disponenten Lundbohm sedan den långa följd af år jag tillsammans med honom tjänstgjort vid Sveriges geologiska undersökning, hvarvid jag haft det bästa tillfälle att lära känna det samvetsgranna och omsorgsfulla sätt, på hvilket han utförde sina undersökningar — och med den bekräftelse på min uppfattning, som jag äfven genom hans senare verksamhet erhållit — hyser jag för min del fullt förtroende till de uppgifter han lämnat. Jag tror därför, att det i verkligheten spelar en ganska liten roll, att resultatet af de senaste borrhningarna ännu icke hunnit utförligare publiceras. Jag tror icke heller, att det varit professor Sjögrens afsikt att söka minska det förtroende, som man har anledning hysa för Lundbohm.

I den broschyr, som professor Sjögren publicerat i frågan, framhåller han också »den aktning och respekt, som man bör sätta till det mångåriga och förtjänstfulla arbete, som ingenjör Lundbohm nedlagt på utredandet af Norrbottens malmfyndigheter». Såsom jag nyss nämnde, beror sålunda den skenbara olikheten i åsikter mellan de sakkunniga utan tvifvel hufvudsakligen därpå, att professor Sjögren icke från början haft tillgång till resultatet af de senast verkställda undersökningarna.

För öfrigt skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan, ehuru jag dock, i likhet med landshöfding Nordström med afseende å punkt 3:o), däri utskottet tillstyrker aflåtandet af en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hyser vissa betänkligheter, enär den i nämnda skrifvelse begärda utredningen synes mig möjligen kunna föranleda äfven en utförligare undersökning i fält, rörande landets järnmalmstillgång, något som förefaller mig mindre lämpligt. För den, som något känner till, huru våra järnmalmer uppträda i naturen, är det påtagligt, att en officiell och verkligan någorlunda fullständig utredning af den tillgängliga malm mängden är ytterst vanskligt att åstadkomma, åtminstone inom rimlig tid och för rimliga kostnader. Det är således endast för så vidt man får tolka utskottets kläm i punkten 3:o) så, att utredningen endast afser att sammanställa för närvarande tillgängliga data i fråga om landets järnmalms-

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.*

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

förråd och göra detta med något större utförlighet än som varit möjligt i samband med denna frågas behandling vid denna riksdag — det är, säger jag, endast under denna förutsättning, som jag för min del kan vara med om utskottets hemställan i punkt 3:o).

I fråga om malm mängden särskildt vid Kirunavaara blir det utan tvifvel inom ganska kort tid möjligt att erhålla en vida bättre och fullständigare kännedom därom än den vi för närvarande hafva. I den plan, som disponenten Lundbohm utarbetat för malm brytningen vid Kirunavaara, ingår nämligen anläggandet vid sjöns nivå af en järnvägstunnel längs efter hela malm förekomsten, hvarigenom man blir i tillfälle att från punkter, belägna utefter denna tunnel, åt ömse sidor företaga diamantborrningar och på så sätt lätt nog skaffa sig noggranna uppgifter om malmens mäktighet. Skulle man däremot, innan denna järnväg kommit till stånd, från bergets yta företaga för ifrågavarande ändamål erforderliga diamantborrningar, så blefve dessa utan tvifvel synnerligen dyrbara. Därtill skulle man väl kunna ifrågasätta, huruvida icke sådana borrningar för staten äro tämligen obehöfliga, då den kännedom man redan äger om malmfyndigheternas förekomst och mäktighet synes för det allmänna vara alldeles tillräcklig.

För öfrigt vill jag nu icke uttala mig angående själfva principen, huruvida det kunde vara lämpligt att åsätta någon exporttull för vissa järnmalmer. Min öfvertygelse är emellertid den, att det skulle vara ytterst olämpligt, om Riksdagen härvidlag förhastade sig och nu på rak arm fattade beslut om den föreslagna exporttullen. Ty enligt min åsikt är det nog ganska tvifvelaktigt, om man på den vägen lämpligen kan reglera malmexporten. Skulle man åter afse att genom ett beslut om sådan tull införa en ny form för beskattning af de malmexporterande bolagen, så bör man tänka på, att en sådan beskattning kan från Norges sida komma att motsvaras af ett kraf på förhöjda hamnafgifter för utskeppningen. Sådant har jag åtminstone från norsk sida hört framhållas, och jag tror därför, att detta är något, som man måste taga hänsyn till, enär det ju sålunda icke ligger ensamt i vår hand att bestämma hela beloppet af en sådan beskattning.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, dock med den reservation i fråga om punkt 3:o), som jag haft äran att här framställa.

Herr af Burén: I motsats till den föregående talaren anser jag, att det föreliggande utskottsbetänkandet innefattar en utredning, som är tillräcklig för att motivera ett yrkande på bifall till motionärernas förslag om bestämmande af en exporttull för järnmalm. Af utskottsbetänkandet framgår dessutom våra malmers — speciellt de norrbottniska — stora värde på grund af deras höga järnhalt, något som enligt min öfvertygelse kommer att, i samma mån som de utländska malmkonsumenterna pröfvat på dessa malmer, göra behöfvat af dem allt mer och mer gällande. Jag säger detta i tanke på, att vi genom en exporttull på järnmalm ingalunda skulle motverka ut-

förseln däraf, åtminstone icke i den omfattning som för närvarande äger rum, likasom jag å andra sidan är lifligt öfvertygad om, att våra malmexporterande bolag icke skola lida något nämnvärdt ekonomiskt afbräck genom en dylik exporttull.

Till stöd för min åsikt, att förbrukningen af svenska järnmalmer kommer att stiga, ber jag få nämna, att England, som hittills vid järnmalmers förädling användt en äldre metod, den »sura», hvarvid malmens kvalitativa egenskaper äro af den största betydelse, nu börjar allt mer och mer öfvergå till den s. k. basiska metoden, hvarigenom äfven malmer med hög fosforhalt kunna med fördel användas. Järnhalten i våra svenska järnmalmer är ytterligt bestämmande för vår tids järnhandtering, enär, såsom också framgår af utskottets betänkande, utlandets järnmalmer i allmänhet äro mycket fattiga på järn; de hålla ofta nog blott hälften så mycket järn som våra norrbotniska järnmalmer. Följden häraf skulle med säkerhet blifva den, att utlandet i en framtid får svårare att frigöra sig från användningen af våra järnmalmer, åtminstone såsom anrikningsmalmer. Af det föreliggande utskottsbetänkandet få vi också veta, att malmförråden i Bilbao börja sina ut och att man antager, det malmtillgången där skall inom en 20 år vara uttömd. Det är sannolikt detta, som föranlett engelsmännen att öfvergå till den basiska metoden, hvarigenom de kunna tillgodogöra sig de fosformen också järnrika malmerna, som finnas speciellt i Skandinavien.

Såsom jag nyss anförde, tror jag icke heller, att en exporttull skulle komma att inverka menligt på de malmexporterande bolagens ekonomiska förhållanden. Ty den låga exporttull af 1 krona per ton, som nu är ifrågasatt, spelar en mycket liten roll, och jag instämmer i herr Pantzarhielms yttrande, att det nu är hög tid på, att svenska Riksdagen besluter sig för en exporttull på järnmalm och icke inväntar en utredning, som kan draga ut mycket långt fram i tiden. Dessutom torde man ock få lof att något beakta det skäl för exporttull, hvilket herr Pantzarhielm ytterligare anförde, nämligen att vi böra skaffa oss något att sätta emot, när det en gång blir en traktatuppgörelse med Tyskland. Då man därjämte ser — något som herr Branting också påpekat — hvilken stor avance Grängesbergsbolaget erhållit redan efter första årets arbete, och hvilken stark fart spekulationen i detta bolags papper tagit, så kan väl denna spekulatioen icke hafva kommit till stånd utan att allmänheten blifvit ingifven förtroende till detta bolag — detta enligt mitt förmenande också med allt skäl. Jag påminner mig i detta sammanhang ett yttrande, som fälldes under debatten vid 1903 års riksdag, då det också var fråga om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t i och för exporttull på järnmalm. Hans excellens herr statsministern uttalade då såsom sin åsikt, att malmvärdet skulle stiga. Jag tror, att detta redan blifvit en verklighet, och att i framtiden hans utsago skall komma att i ännu högre grad besannas.

Såsom jag nämnde, anser jag den af utskottet i dess betänkande för oss framlagda utredningen vara af så värdefull betydelse, att den mycket väl kan läggas till grund för ett beslut redan nu om export-

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

tull å järnmalm. En ytterligare utredning må gärna sedermera komma till stånd, om statsmakterna så finna skäligt. Men jag anser i alla fall, som sagdt, att tiden nu är så långt framskriden, att ett lagfästade af utförseltull på järnmalm — helst den icke är högre än hvad nu föreslagits — är af behovet påkallad. Som herrarna minnas, hafva vi helt nyligen afsatt ett icke oväsentligt belopp på verkställande af undersökning angående den s. k. inlandsbanan. Det är kanske olämpligt af mig att i detta sammanhang beröra denna sak och jag går kanske därvid något utom ämnet — men jag har tänkt mig, att det kunde vara lämpligt, om vi afsatte de medel, en exporttull sådan som den nu föreslagna skulle inbringa staten, till en särskild fond, hvarmed man kunde bekosta utförandet af denna inlandsbana, som förr eller senare måste blifva en verklighet, enligt min uppfattning. Här är ju fråga om att kultivera det inre Norrland och göra det tillgängligt icke allenast för kultur, utan äfven för det öfriga Sverige, något som ju knappast kan ske annat än genom ett utveckladt kommunikationssystem, hvori inlandsbanan, sådan man tänkt sig den, ju skulle utgöra ett mycket viktigt led. Det synes mig då, som om Norrland, hvilket i främsta rummet släpper till dessa exporterade malmer, också borde i främsta rummet tillgodogöras genom de inkomster, som möjligen skulle genom den nu föreslagna exporttullen, om den antages, tillföras landet.

Och hur skulle i öfrigt en sådan exporttull komma att verka? Jo, den skulle åtminstone i någon mån verka till fördel för den svenska järnhandteringen. Ty i samma mån som malmen fördyras, i samma mån fördyras också för utlandet den färdiga varan, hvarigenom vi blifva bättre ställda i konkurrensen.

Jag tror således, att, från alla sidor sedt, den föreslagna exporttullen är berättigad, och jag ber därför, herr talman, att på de skäl jag anført få yrka bifall till herr Nordströms i Höglunda motion.

Herr Brodin: Den af motionärerna, som här först hade ordet i denna sak, anförde en del statistiska siffror, utvisande huru stor importen af järn till Sverige vore, och mente så, att vi väl borde kunna själfva tillverka allt det järn vi hafva behof af, då vi ju ha malm i tillräcklig mängd. Jag tror emellertid, att han misstager sig ganska mycket i detta antagande. Ty för att af järnmalmen kunna få fram järn erfordras det i främsta rummet bränsle, och däraf hafva vi icke tillräckligt däruppe i Norrbotten. Man kan således icke tillgodogöra sig malmen för förädling i vidare mån än man kan anskaffa kol för tillverkningen. Om den föreslagna inlandsbanan kommer till stånd och vi därigenom kunna bättre utnyttja en del kolskogar, så kunna vi ju få något mera bränsle för järntillverkningen, det är sant. Men det finnes också en annan omständighet, som hindrar en större järntillverkning däruppe i Norrbotten, och det är den därstädes rådande åtta månaders vintern. Det går nämligen icke för sig att under en så lång tid blott arbeta på förlag och icke exportera någonting. Ty att under vintern ex-

portera järnet en så lång sträcka järnväg blir för dyrt, när man under sommaren kan frakta det sjöledes till utlandet för billig frakt. Den enda möjligheten att i större mängd förädla våra järnmalmer vore att i mellersta Sverige anlägga ett större, tidsenligt järnverk — något som nu icke finnes i hela Sverige — och där i stora massor förädla Gellivaremalin, sammanblandad med den fattigare järnmalm, som förekommer i mellersta delen af landet. Det enda bolag, som möjligen skulle kunna åstadkomma detta — enär det härför fordras så orimligt stora kapital — är Grängesbergsbolaget. Det vore därför skäl att låta detta bolag få tid att konsolidera sig litet, så att det kunde utveckla sig i den riktning jag nyss antydt.

Jag anser således, att tidpunkten för påläggande af en exporttull på järnmalm icke nu åtminstone är inne, detta så mycket mindre, som jag fruktar för att, om en sådan tull åsättes, det icke skall komma att dröja länge, förrän också Norge kommer och vill pålägga en dylik tull för järnmalm som skeppas öfver dess hamnar. Huruvida den svenska malmexporten skall kunna bära en sådan dubbel utförseltull, det kan det verkligen bli fråga om. För öfrigt kan väl icke Riksdagen på blott enskilda motionärers initiativ besluta en sådan här tullsats utan någon som helst föregående utredning huru denna tullsats skall komma att verka på den stora export af järnfattigare malmer, hvilken bedrifves från det mellersta Sverige. Denna export komme väl då antagligen att upphöra, eller också, om skeppningen fortfarande, för uppfyllande af ingångna kontrakter, bedrefves, skulle densamma säkerligen ske med förlust. De bolag, som hafva uppgjort fleråriga kontrakt om leverans af malm, skulle då se sina affärer ruinerade på grund af ett sådant riksdagsbeslut. Sådant kan väl icke vara riktigt lämpligt.

Vi böra ock här erinra oss en sak. Riksdagen var erbjuden att köpa dessa grufvor där uppe i Norrland, men Riksdagen sade nej. Då är det ett bolag, Grängesbergsbolaget, som får några kapitalister, som släppa till penningar till företaget, och tager på sig risken och köper grufvorna. Så snart detta bolag nu kommit i gång, och det visar sig, att det kan gifva någon större utdelning, då skulle Riksdagen genast komma med och lägga på en exporttull på malm för att få vara med om vinsten. Jag hemställer till herrarne, om detta tillvägagående kan anses riktigt honett. Det synes mig, som man åtminstone bort vänta med denna åtgärd, tills man erhållit någon större erfarenhet. Och man behöfver ju icke hysa några farhågor, att exporten skall ökas i nämnvärd grad, ty det ligger ju i Kungl. Maj:ts hand att kunna förhindra en sådan ökning, enär Kungl. Maj:ts bestämmelser öfver järnvägen och fraktförhållandena. Och den enda tull eller afgift, som jag skulle kunna anse vara riktigt att taga härvidlag, den skulle då utgå i den formen, att bolaget finge betala en ökad frakt på den malm, som bolaget komme att skeppa utöfver det kontraherade tontalet.

Äfven ur en annan synpunkt torde kunna ifrågasättas, huruvida det vore riktigt honett af staten att nu pålägga en exporttull. Här

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

har det varit ett bolag, som gjort upp kontrakt med staten om järns brytande och fraktande mot en viss afgift årligen, under förutsättning att så och så mycket malm årligen fraktas. Bolaget gör upp ett kontrakt på flere års tid om leverans af malm, men innan ännu det med staten uppgjorda kontraktet utlupit, kommer staten och lägger exporttull på malm. Hvad är detta annat än ett kringgående af kontraktet? Om enskilda personer i sina affärer handlade på samma sätt, så skulle det ovilkorligen stämpas som ett kringgående af kontraktet. Skall då icke staten behöfva vara lika noggrann i sina affärer som enskilda personer? Jag kan således icke för närvarande vara med om någon exporttull. Jag vill dock icke påstå, att det icke kan finnas skäl att pålägga en exporttull, men jag anser, att sådant bör ske, först sedan det visat sig, att denna affär går bra, och sedan det blifvit utredt, att man genom en dylik exporttull icke skulle dräpa affärerna i mellersta Sverige.

Hvad nu angår den af utskottet föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t om en undersökning, så synes mig en sådan icke vara lämplig, 1:o) enär en sådan undersökning skulle bli mycket dyrbar, och 2:o) enär det väl egentligen tillhör vederbörande grufvägare att undersöka mängden af den malm, de hafva. Det torde väl ock vara allt, för mycket obekanta saker, det gäller, för att man skulle kunna begära, att Kungl. Maj:t skall göra en undersökning däraf. Huru skulle Kungl. Maj:t kunna ställa till med denna undersökning? Det har upplysts inom utskottet, att undersökningen af malmfyndigheter sker genom diamantborrning, och att ett sådant diamantborradt hål kan kosta cirka 20,000 kronor. Hvad skulle således en sådan här undersökning, som man vill uppdraga åt Kungl. Maj:t att verkställa, kosta? Ja, utskottet hade först tänkt sig, att man skulle få det gjort utan några särskilda utgifter till och med, men detta blef då struket vid justeringen.

En sådan här undersökning torde det väl ändå vara för tidigt att gå i författning om. Jag föreställer mig nämligen, att det ännu finnes åtskilliga malmfyndigheter där uppe i Norrland, hvilka ännu icke blifvit upptäckta, ty där finnas ju ännu stora sträckor, som äro obodda. Och efter hand komma väl nya grufbolag att bildas, och dessa komma naturligtvis att hafva intresse af att undersöka sina malmtillgångar. Efter åtskilliga års förlopp kan det sedan kanske bli möjligt att söka samla ihop dessa enskilda undersökningar och med detta material åstadkomma en verklig utredning.

För öfrigt vill jag framhålla ännu ett skäl mot detta skrifvelseförlags antagande. Om nämligen Riksdagen, såsom jag nu förmodar icke nu besluter denna tull, utan endast antager detta skrifvelseförlag, så kan Riksdagen, om det sedermera, innan denna utredning hunnit verkställas, åter bli fråga om exporttull å järnmalm, icke besluta sådan tull, medan utredningen pågår. Och denna kan taga både 10 och 20 år. Det synes således, som om Riksdagen icke borde begära en sådan utredning.

Herr talman! På grund af hvad jag anfört ber jag att få yrka

afslag såväl å de väckta motionerna som å utskottets hemställan om antagande af dess skrifvelseförslag.

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

Herr *Ahlstrand* instämde häruti.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Man har karaktäriserat utskottets betänkande såsom ett »kompromissuttalande», och så kan man ju kalla det, om man så vill. Men jag skulle vilja betona här, att anledningen till, att inom utskottet detta skrifvelseförslag har framlagts, gifvetvis är den, att inom utskottet har funnits en majoritet, som har ansett, att man i ett sådant fall som detta icke borde handla förhastadt. Jag tror också, att en sådan ståndpunkt mycket väl låter sig försvaras.

Hvad är det man nu vill åstadkomma genom denna föreslagna exporttull? Jo, man vill hindra, att exporten skall taga ett sådant omfång, att landets malmtillgångar på något oroväckande sätt minskas. Jag undrar dock, huruvida, om vi nu åsätta en tull af 50 öre per ton, eller om man till och med skulle höja den till 1 krona, exporten kommer att därigenom i någon nämnvärd grad minskas. Jag vill verkligen fråga herrarna, om herrarne tro detta? En talare på — jag tror det var — östgötabänken, som försvarade exporttull och förordade sådan, erkände själf, att exporten icke kommer att minskas därigenom. Man når således icke det mål, man afser genom att pålägga denna tull. Låter det till och med icke möjligen tänka sig, att tullen skulle kunna hafva en motsatt effekt? Skulle man icke kunna tänka sig, att, om bolaget ser sina inkomster minskas genom denna exporttull, det skulle komma att anstränga sig att exportera mera för att åtminstone i någon mån få ersättning för de utgifter, det haft? Detta låter åtminstone tänka sig. Nu ligger det — det medgifver jag — i statsmakternas hand att förhindra en export med den järnväg, man har däruppe. Men i alla händelser vågar jag fortfarande vidhålla, att man icke skall med den ifrågavarande tullen minska exporten.

Man har äfven velat tänka sig möjligheten, att man genom denna exporttull skulle kunna tvinga industriidkare i landet att mera, än nu är fallet, använda svenska malmer. Men jag undrar, om icke äfven detta är en sak, som har flere sidor? Järnindustrien arbetar väl äfven den som alla andra industrigrenar under sådana förhållanden, att dess idkare få se till, att de få den för dem lämpligaste och den för dem billigaste råvaran. Man torde väl böra betänka sig två gånger, innan man vidtager en sådan åtgärd, som möjligen skulle vara af den verkan, som jag förut antydde. Jag tror sannerligen, att det finnes ganska goda skäl att icke utan vidare bestämma sig för ifrågavarande exporttull. Eller föreligger det verkligen skäl till så stor brådska, som man här på många håll tyckes anse? Kan man icke, såsom föregående talare antydde, om man har den åsikten, att en verklig rofbrytning äger rum i Kiruna, använda den möjlighet, som ligger i statsmakternas förmåga att begränsa exporten, nämligen genom att åsätta ett sådant pris för fraktandet af den kvantitet malm,

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

som öfverstiger 1,200,000 ton, att åtminstone export af järnmalm den vägen omöjliggöres. Under sådana förhållanden förefaller det mig sannerligen, som om Riksdagen skulle våga och böra ytterligare tänka på saken.

Det föreligger åtskilliga förhållanden, som tarfva en närmare utredning. Det är dessa åsikter, som haft målsmän inom utskottet, och det är dessa, som kommit utskottet att förorda en skrifvelse. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jakobson: Jag begärde ordet endast för att tillkännagifva, att jag numera instämmer i det yrkande, min medmotionär, herr Nordström i Höglunda, framställt, nämligen åsättande af en exporttull af 1 krona per ton. Att jag nu gör detta beror därpå, att, när jag aflämnade min motion, jag icke hade kännedom om, att mellan kontrahenterna för de större malmförsäljarne uppgjorts aftal, att de i händelse af exporttull skola dela halfva kostnaden hvar intill 1 krona per ton. Jag anser på grund häraf, att denna ifrågasatta tull af 1 krona per ton är mycket måttlig. Jag tror också, att den bör verka till förmån för malmförädlingen inom vårt eget land och äfven i någon mån lämna staten en behöflig inkomst.

På grund af de skäl, som förebragts både i min motion och i den vid utskottets betänkande fogade reservationen mot dess hemställan, anhåller jag, herr talman, om bifall till herr Nordströms i Höglunda motion.

Häruti instämde herr *Danielsson*.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! De skäl, som bruka anföras för påläggande af en exporttull på järnmalm, äro, hvilket äfven framgått af den föregående diskussionen, af två slag. En dylik exporttull förordas dels såsom en beskattningsåtgärd och dels såsom en säkerhetsåtgärd för att hindra en allt för stor export af vår järnmalm. Såsom beskattningsåtgärd kan den nog under vissa förhållanden vara berättigad, då ingen annan utväg för staten finnes att taga sin andel i den vinst, som skördas af de bolag åt hvilka våra malmfält äro upplåtna och får då betraktas såsom en slags »royalty», men härvid måste den största försiktighet iakttagas, så att man ej hämmar en för landet betydelsefull affärsverksamhet — och ännu synes det mig outredt, huruvida våra malmexporterande bolag kunna tåla en dylik åderlåtning.

Vill man beskatta de norrländska bolagen, och det är väl egentligen dem man önskar komma åt, finnes det äfven en annan utväg, och det är att höja frakttaxan för den järnmalm, för hvilken denna ej är kontraktsevenligt fastställd.

Så kommer den andra synpunkten — och detta är den, som tyckes under diskussionen hafva mest framhållits — nämligen den att denna exporttull skulle användas såsom en hämsko på en export som anses beröfva vårt land dess värdefullaste tillgångar.

Det kan nu möjligen invändas mot mig, att det är naturligt, att

jag, som här nyss i dag talat för det högre anslag som blifvit beviljadt exportföreningen, nu, för att visa det berättigade i detta anslag, måste vara skyldig motsätta mig allt, som kan verka hämmande på landets export, naturligtvis äfven då denna afser järnmalm.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

När denna fråga för två år sedan förevar inom Riksdagen, framhöll jag redan då vådan af att hämma, inskränka eller kanske omöjliggöra en export utaf så stor omfattning som malmexporten, då den dock tillför landet miljoner, och därför är af så stor betydelse för vår handelsbalans, då dessa miljoner rimligen torde kunna ersättas på annat håll.

Man invänder emellertid, att vi böra förädla malmerna inom landet och på det sättet skaffa in ändå flera miljoner, ty förädlade varor äro värdefullare. Ja, det vore lyckligt, om vi kunde förädla alla råprodukter inom landet och endast utsända förädlade och dyrbarare varor. Men äfven om det af andra skäl vore tänkbart, är vårt land icke nog kapitalstarkt för att i hast möjliggöra så stora industriella anläggningar, som skulle erfordras för förädlingen i någon afsevärd mån af våra stora malmtillgångar, som, om de ej såsom råämne finge exporteras, skulle möjligen i århundraden få ligga värdelösa och räntelösa, såsom hvad man brukar kalla slumrande miljoner. Man invänder möjligen, att det ej är meningen att hindra all export, endast att hålla den inom måttliga gränser, men dessa äro nog svåra att utstaka. Det kan ju hända, att man genom exporttullen så fördyrar malmen att för köparne i utlandet blifver fördelaktigare att använda andra billigare malmer och att de ej fråga efter våra. Då stå vi där och det blir kanske svårt för dem att åter finna marknad. Då jag således ej anser påläggandet af exporttull på järnmalm befogadt hvarken såsom beskattningsåtgärd eller skyddsåtgärd, ansluter jag mig till utskottets förslag i de två första punkterna, som afse afslag på de ifrågavarande motionerna.

Hvad beträffar den i tredje punkten föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t, torde den ej ens af de personer som önska en exporttull befinnas lämplig, då man nämligen genom en dylik skrifvelse undanskjuter frågan för längre tid, eller tills denna utredning, som kanske tager årtal, blir verkställd. Äfven jag erkänner, att innan dess kunna förhållanden inträffa, som göra en exporttull såsom beskattningsmedel önskvärd. Jag tror dessutom, att det är ett ytterst vanskligt uppdrag, som man skulle lämna åt Kungl. Maj:t i och med den begärda utredningen, som väl i främsta rummet måst afse att taga reda på alla förefintliga malmtillgångar inom vårt land. Det finnes troligtvis många dylika malmtillgångar, som ännu icke äro kända. Alltså skulle denna utredning erfordra en fullkomlig undersökning af landet i dess helhet, hvar nya malmfyndigheter finnas att tillgå och till hvilken mäktighet. Således blir detta en utredning, som icke allenast kommer att taga i anspråk årtal, utan äfven kosta betydliga summor penningar, och under tiden binda vi händerna på Riksdagen. Därför kan jag icke biträda förslaget om denna skrifvelse.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka afslag på de

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

väckta motionerna och äfven afslag på utskottets hemställan, i hvad den afser skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Med friherre Bonde förenade sig herr *Ekholm*.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag blef uppkallad af den förklaring, som gafs ifrån statsrådsbänken angående hur Kungl. Maj:t vill försvara den åtgärd, som jag tillåtit mig beteckna såsom obefogad. Det var ju gifvet, att alltid en förklaring skulle kunna presteras till ett försvar för en åtgärd ifrån Kungl. Maj:ts sida utaf denna art. Det blir ju nämligen en tolkningsfråga. Och vi hörde ju alla här, att civilministern gaf en tolkning, enligt hvilken Kungl. Maj:t skulle hafva full befogenhet att förfara som skett. Man skulle nämligen enligt hans mening år 1898 icke alls varit rädd för hvad man sedan blef rädd för, nämligen att här skulle ske en rofbrytning i Sverige till skada och förfång för landet, utan hade endast eller åtminstone öfvervägande blicken fäst på att sörja för att det verkligen blefve tillräcklig trafik och därigenom tillräckliga inkomster på banan i fråga.

Nu vill jag icke bestrida, att ett och annat kan vara att beakta af de sålunda anförda skälen. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläste en liten passus ur den dåvarande civilministerns anförande i denna sak, som gick ut på att han skulle hafva alldeles uttryckligen framhållit, att »således har ju Riksdagen i fråga om banans ombyggande till dubbelspårig och regeringen i fråga om fraktsatserna — när man kommit öfver de 1,200,000 ton — i sin hand att reglera frågan om huru stor malmexport från Kiirunavaara och Loussavaara får äga rum». Strax efteråt i samma anförande yttrade emellertid dåvarande civilministern herr von Krusenstjerna vidare: »Slutligen vill jag än en gång framhålla, hvad jag förut erinrat om, mina herrar, nämligen att, om bolagets rörelse skulle utvidgas så mycket, att det för i marknaden mer än 1,200,000 ton, det ju är staten, som har fraktsatserna i sin hand eller kan på annat sätt träffa uppgörelse med bolaget om frakten, och således är i tillfälle att, om bolagets finansiella ställning sådant medgifver, taga ut större afgifter för frakten.»

Nu ha vi hört, hur denna då ifrågasatta möjliga *större* uttagningen har uti praktiken tillämpats, så att regeringen anser, att det är skäl att taga *mindre* än de vanliga fraktsatserna.

Ett annat kanske än mera autoritativt yttrande fälldes i Första Kammaren samma dag utaf dåvarande statsministern Boström. Han betonade: »Och låt mig i sammanhang härmed påpeka beträffande talet om de stora kvantiteter malm, som till äfventyrs skola komma att utföras, att icke en enda ton kan utan statens medgifvande utföras utöfver de 1,200,000 ton, som, i händelse Riksdagen godkänner det af vissa reservanter afgifna förslaget, skulle bestämmas såsom maximum af statens skyldighet att frakta till Ofoten.» När man fått en sådan förklaring och naturligtvis icke hans excellens herr statsministern ansåg, att *staten* är Kungl. Maj:t — utan staten

är väl i sådant sammanhang Kungl. Maj:t och Riksdagen — då är det icke så underligt, om mot enskilda uttalanden, som pekade i annan riktning, icke höjdes några protester vid det tillfället. Jag vill konstatera detta utan att för närvarande gå närmare in på denna fråga, då det möjligen finnes anledning antaga, att den i annat sammanhang kan komma till närmare behandling.

I själfva saken ber jag att få endast ytterligare tillägga den erinran, att för mig är hufvudsaken här, att vi slippa den utredningsskrifvelse, som har ifrågasatts af utskottet. De, som hafva försvarat den, hafva väl sökt göra gällande, att denna utredning är nyttig och bra att hafva och att man behöfver veta en hel del saker, innan man går eventuellt till att åsätta exporttull. Men ingen af dem har kunnat påstå, att icke skrifvelsen skulle binda Riksdagens händer för de närmaste åren i afseende på bestämmandet af en eventuell exporttull, och jag tror också, att den saken är klar och tydlig, att antaga vi denna skrifvelse, så har Riksdagen gjort det ytterligt svårt för sig att, äfven om förhållandena skulle mycket mera än nu peka på en exporttull, dock åsätta en sådan. Under sådana förhållanden ber jag att få på det bestämdaste vidhålla yrkandet om afslag å denna del af utskottets betänkande.

Hvad beträffar frågan, om beloppet på tullen skall sättas till 50 öre eller 1 krona per ton, gjorde jag icke något yrkande förra gången och jag anser för min del, att bolagen utan allt tvifvel skulle kunna tåla vid den tull af 1 krona, som här är fråga om. Men af rent praktiska skäl, då jag hört sägas, att här i kammaren skulle finnas ett antal personer, som hafva en viss försyn mot att gå så högt som till 1 krona, men som vilja vara med om en tull på 50 öre, skall jag be att få yrka bifall till den af herr Jakobson afgifna, men numera af honom själf öfvergifna motionen om 50 öres tull. Jag gör detta så mycket mera, som man därmed också afväpnar de invändningar, som framkastats ifrån några håll, att det kanske också ifrån norsk sida kommer att göras försök, t. ex. genom påläggande af hamnafgifter, att begagna sig af de medel, som man har i sin hand mot bolaget. Om vi nu gå så försiktigt tillväga, att vi åsätta en tull af allenast 50 öre per ton, så lärer det väl icke på något vis bli till hinder för bolagen, och därför ber jag att få yrka bifall till herr Jakobsons motion. — — — Just nu fästes min uppmärksamhet därpå, att det finnes en olikhet mellan herr Jakobsons motion och herr Ollas A. Ericssons reservation, som också går ut på en tull af 50 öre. Jag ber därför att få ändra mitt yrkande till yrkande om bifall till denna reservation.

Herr Biesèrt: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en sak, som icke berörts under debatten i dag. Många af herrarne hysa säkert den föreställningen, att det icke skulle göra så mycket för bolagen, om Riksdagen lade på en så pass liten exporttull som 50 öre eller 1 krona per ton på malm. Dessa herrar se saken ur den statsfinansiella synpunkten och anse, att bolagen gärna kunna dela med sig någon del af den stora vinsten, då de fått tillåtelse af

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)

staten att bryta malmen, som egentligen skulle betraktas såsom tillhörig staten. Jag för min del erkänner, att jag icke under alla förhållanden skulle vara emot att pålägga hvad jag skulle vilja kalla en exploateringsafgift, men vi få väl dock något se till, att man icke tillskyndar de bolag, som finnas, alltför stor skada, därför att det finnes åtskilliga företag, som lämna mycket stor vinst. För några dagar sedan träffade jag en mycket stor järntillverkare, hvilken tillsammans med andra järntillverkare bryter malm i Lappland. Men denna malm, som de sålunda bryta, kunna de själfva vid sina järnverk här i Sverige använda endast till en del. Den andra delen måste exporteras, därför att malmens kvalitet icke är sådan, att den med det bränsle, som finnes för handen här i Sverige, nämligen träkol, kan användas. Han uttryckte för mig stora betänkligheter, huru det skulle komma att gå med den rörelse, som några år drifvits i mellersta Sverige med användande af norrbottemalm, såvida Riksdagen beslöte 1 kronas eller 50 öres tull på malmen. Förhållandet är det, att för att det skall kunna löna sig att använda norrbottemalm i mellersta Sverige, så är det nödvändigt, att man exporterar den malm af sämre kvalitet, som faller vid brytningen, ty eljest blir den malm, som kan användas här i mellersta Sverige, alltför dyr. Detta är en omständighet, mina herrar, som jag velat påpeka. Jag anser, att frågan, huruvida Riksdagen verkligen bör åsätta tull på export af järnmalm, icke är tillräckligt utredd ur den synpunkt, som jag nyss talade om.

Jag skall därför yrka bifall till punkterna 1 och 2 i bevillningsutskottets betänkande. Hvad punkt 3 beträffar, får jag verkligen säga, att jag åtminstone tror, att, om man läser denna punkt sasom jag har läst den, denna utredning kan blifva vida vidlyftigare och kostsammare än man tänkt, utan att man kan nå det åsyftade ändamålet med densamma. Jag skulle därför vilja hemställa till regeringen, att regeringen hade sin uppmärksamhet fästad på denna sak. Möjligtvis kan man finna någon uppslagspunkt. Jag vet icke, om det är möjligt, men jag har hört från fackmannahåll, att det kanske icke skulle vara omöjligt, att frågan skulle lösas på det sätt, att exporttull sattes på endast sådan malm, som kan förädlas inom landet, under det att sådan malm, som icke kan förädlas inom landet, antingen skulle vara fri eller åtminstone endast skulle åsättas en lägre exporttull. Jag vet icke, om detta är möjligt att realisera, men jag har emellertid velat omnämna det här i kammaren.

Slutligen skall jag be att i korthet få säga några ord med anledning af det myckna talet om att förädla malmen inom landet. Det är efter min mening i högre grad förhållandet med järnmalm än med andra råvaror, att förädlingen här i landet är beroende af den utländska tull-lagstiftningen. Inom den industri, som jag själf tillhör, har man sträfvat efter att förädla råvaran så långt som möjligt, men man har haft en viss betänksamhet mot att drifva detta alltför långt, därför att man icke vet, huru det enda land, dit någon export numera kan komma i fråga, nämligen England, kan komma att ställa sin tull-lagstiftning i framtiden. Detsamma är

naturligtvis förhållandet med järnindustrien, och hvad särskildt den beträffar, så har det redan af en föregående talare nämnts, och jag ber att få understryka detsamma, att det erfordras en oerhörd förädlingsindustri endast för att kunna förädla hälften eller fjärdedelen af den malm, som nu exporteras.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

Jag anser, att försiktigheten bjuder, att vi nu afslå såväl motionerna som bevillningsutskottets förslag i 3:dje punkten.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågasvarande betänkande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,48 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.